

Luka Botić

Bijedna Mara

eLektire.hr

SADRŽAJ

PRVO PJEVANJE	3
DRUGO PJEVANJE	5
TREĆE PJEVANJE	11
ČETVRTO PJEVANJE	19
PETO PJEVANJE	27
ŠESTO PJEVANJE	32
RJEČNIK	36

PRVO PJEVANJE

- Čuj, dušice, da t' istinu kažem:
Po Konjskome selu pitomome
Slijepac se pokraj vođe bata,
A vijernog svoga vođu pita:
- 5 »Što je, brate, Konjsko neveselo,
Da sve u njem tužno zašutilo?
Niti čujem momka da zapjeva,
Nit' tambure djevojci pod pendžer,
Nit' djevojke da s' u kolo prima,
- 10 Taman kuga, da čujem jauka!
Davno bilo, teke starac pamtim,
Kad se ovud prvi put dotucah,
Vraćale se mobe žetelačke,
Nit' si čuo pjesme, nit' gajdaša,
- 15 Nit' mlađane šale, nit' veselja;
Svatko šuti ide uz svojega,
Rekao bi, roblje na pazaru;
Al' tad bješe i uzroka tomu:
Istom Turci ovud osili
- 20 I navili svoje gospodarstvo,
Pa je raji dotužilo bilo
Upinjuć se u novome jarmu,
Dokle nije jadu oguglala. -
Te kad drugoč opet se dotepem,
- 25 Sam sebika vjerovat ne mogu,
Kud ne vidim, da m' i uši lažu,
Tako bješe veselo u Konjskom.
Stoji klapnja nanula sokakom,
Dovikuje momak pobru svoga,
- 30 Tambur' bije, moma pocikuje,
Tko ne skače u bijesnom kolu,
Ono pjeva sve dvoje a dvoje;
Pa što bi ti rekô do istinu?
Zaželih se vida očinjega,
- 35 Da progledam što mi uši kažu,
A sad m' evo treći put u Konjskom;
Kakvi su ga novi jadi snašli?!
Opustio kan' da izgorio,
U njem nije žive duše čuti.«
- 40 A slijepcu vođa odgovara:
»Jesi bio, djede, ogladnio,
Kada ne ču jutros razgovora
Dvoje krasnih, čudo blizanaca
Na pendžeru kuli dizdarevoj!
- 45 Vezak vezla Melka na pendžeru,
Vezak vezla, sjetno uzdisala.
Kod nje sjedi blizanac Omere,
Sa sestrice očiju ne skida,
E mu mučno što često uzdiše;
- 50 Pa će Melku bratac upitati:
»Golubice kaži braci svome,
Za koga mi sićan vezak vezeš,
Da brat znade za koga nabavlja
Svojoj seki i zlato i svilu.
- 55 Nije meni moga troška žao,
S tebe bi se i prodao bratac,
Već bi meni, râno, teško bilo,
Da ja znadem, da te boli srce
S hude kakve neprilike tvoje.«
- 60 Osmjehnu se Melka neveselo
I poglâ ga golubinjim okom:
»Ne poznam ga, moj očinji vidu,
Do što mi ga ti hvališ, Omere;
Ti mi reče, da je kô ja lijep,
- 65 Tanka struka a visoka stasa,
Crna oka a mila pogleda,
A u licu zoricom obasjan,
Mila srca kô što u jedinca,
Da mu nejma daleko jednaka.
- 70 Kad uzdahnem, ja o njemu mislim.«
To Omeru ne bijaše milo,
Misli nešto a kazati ne sm'je,
Žali srca svoje slatke seke.
»Jeste Adel, dušo, kô ružica,
- 75 Al' odavna sad ne viđam Adu,
Nit' je momak tebe kad vidio.
Dok bijaše veselija Melka,
Sve je Konjsko u veselju bilo,
Svaka djeva leti drugi svojoj,
- 80 Svaki momak ima razgovora;
Gdje ja bijah, tu i šala bila,
Gdje je Melka, i igra i šala,
Tad mi srce u životu bilo.
Ja tad skupim nekoliko drugâ,
- 85 Omrknemo u ponosnom Klisu,
Dočeka nas Adel sa tamburom,
Izmamimo djeve na pendžere,
Do danice ljubav i razgovor,
A do zore u Konjskom svanemo.
- 90 Nekad tako, sada naopako.
Omrzlo ti društvo i sastanci,
Nit' ti djevam, niti djeve tebi,

Svaka svoju sad sprovada žalost,
A momci se s mene odmetnuli,
95 Ranom legnu, a zorom za poslom,
Teke pamte što je nekad bilo.«
»Jest, Omere, istina što kažeš,
Al' Adela nikada u Konjskom!
Dok u meni bila luda nada,
100 Da će momak ikad s tobom doći,
I srce mi je bilo veselije;
A sad vidim, badava je nada,
Pa mi bolje priliči samoća.«
A prihvati Omer neveselo:
105 »Čemu, sestro, svoju mladost troliš
Sa mislima, koje bit ne mogu?
Da s' Adelom kada besjedila,
Da ti znadeš da za tobom gine,
I s pameti da mu ne salaziš;
110 Djevojci je teško oči dići,
Da dragoga u oči pogleda,
Jer stid vlada i najžešću ljubav;
Kamo li je čeznut na neznanim,
I spravljati dara tuđem srcu?«
115 Al' to Melka ni da sluša ne će.
Zamišljeno u svoj vezak gleda,
I sama se sobom razgovara,
Razgovara kano da nariče:
»Šta ću sada ja sirota sama,
120 Kad se bratac od mene odmeće,
Kom sam jedna dosad sestra bila,
Na svijetu kojem sam sve bila,
Migom volja, a riječju pamet,
Duh tijelu, a zenica oku!
125 Šta ću sada ja sirota sama?
Zašt da usnut ne mogu još jednom,
Kao što sam snivala do sada,
Ne spavajuć puste duge noći,
Uzdišući puste duge dane;
130 Da je meni bratac jošte voljan
Sa srca mi skinut teške muke,
Teške želje, kojim odgovara
Ili život, ili smrt prijeka:
Vidjeti ga jednom, i tad znati,
135 Je l' onakvi, kakvog ga ja mislim.«
Kad to ču blizanac Omere,
Hoće srce da m' od bola pukne;
Objem' rukam sestru ogrlio,
I kaže joj, samo što ne plače:
140 »Melko sestro, onoga mi sata,

Kad oboje svijet ugledasmo,
Reci, s kule da s' naglavce bacim,
Mog života ja ne žalim mlada,
Al' mi nemoj tako srce klati.
145 Proklet bio Seimović Adel,
Prokleta mu stara mati bila,
Koja ga je na svijet don'jela,
Robovali našim dušmanima,
Kada nogom turski biser gazi,
150 A u njedrim' nosi kaurkinju.«
Što bî dalje, vođa ne zna kazat,
Al' glas ode od usta do usta,
Dokle dođe i do mojih usta,
A od mojih braćo, po volji vam,
155 Da glas živi il' da se ugasi.

DRUGO PJEVANJE

- Još zorica zarudila nije
Nit' danica vedra zasijala,
Al' u Klisu, u oporom gradu,
Mlado momče, Turčin kano ruža,
- 5 Iz nesna se diže iz dušeka,
E mu srce mislim' osvojeno.
On poviče svog vijernog slugu:
»Ibrahime, brate, a ne slugo,
Opremaj mi đogu jedinoga,
- 10 I opremaj tovar trgovine,
Ponajviše đulsije vodice,
Štono dole djevojke najvole,
Da idemo Spljetu bijelome.«
To rekao, odijelo bira
- 15 Jedno drugom kako će likovat:
Krasnom momku krasno odijelo.
To probudi ostarjelu majku
Pa mi majka svog jedinca pita:
»Oj Adele, jedini u majke,
- 20 Kuda mi se još za noći spremaš,
Kad vrijeme ne priliči putu
Od hajduka kletijeh dušmana?
Prođ' se, sinko, takvog putovanja,
E mi srce mutno progovara,
- 25 Da s' iz toga hoće izleć hudo,
da ćeš mene ubiti sirotu;
Jer kad gledam Splijet sa čardaka
Kakvi ti je divan i čaroban,
Ako s' u njem tako divne djeve,
- 30 Ja se bojim hoće te opčinit,
Hoće t' mladu prevrnuti pamet.
Dvije rane u srcu me bole,
E što ne će na putu hajduci,
Hoće klete mlade kaurkinje
- 35 Ukrasti mi sina jedinoga.«
Dok starica tako jadikuje,
Mučan Adel uzdiše duboko,
A kada se naslušao majke,
Uzjašio bijesnog đogata
- 40 I otjera tovar trgovine.
Stranom jaši Adel momče mlado,
A jednako baca oko Spljetu,
Pa zapjeva sjetno neveselo:
»Spljetu grade, teško uzdisanje,
- 45 Tko te spljeo, divno li te spljeo!
Što te kiti more i brodovi,
To te kiti tvoje župno polje,
A brane te čelik-bedemovi,
O kojijem Turci taman ginu,
- 50 Da bi mi se u te udomili
I savili pitomo gnijezdo.
Odžalit bi sve na sv'jetu mogô,
Štogod imam vatra da popali,
I da voda raznese u more,
- 55 Tek da mi je od proroka usnut:
Hoće Turci za života moga
Sa spljetskog ponosnog zvonika
Mujezime stambulske slušati!
Divna l' tada za Turčina pl'jena.
- 60 Ja svoj plijen s pameti bi smeo
Sa jedine kaurke djevojke,
Koja mi je srce izgorjela,
A svojijem licem i očima.«
Adel pjesmom srce razgovara,
- 65 A kako ga pjesma zamislila,
I ne čuje lomnom Rupotinom,
Gdje mi Turci iz rosnih Poljana
Sa dizdarom iz ravnog Konjskoga
Na svojijem bijesnim konjima
- 70 Štropotaju niz brdo kamenje.
No njegov čuo Konjački dizdare,
Razumio pjesmu Adelovu,
Gdje g' obmami tanka kaurkinja;
Pa dizdaru to pomučno bilo,
- 75 Te on daje iz pištolja glasa,
Do tri puta svog glasnika pali,
Devet puta odjekuje brdo.
Tada veli Ibrahime sluga:
»To je ago, konjački dizdare,
- 80 Ja poznajem njegova glasnika;
No dizdare il' je u nevolji,
Ili se je b'jesan pomamio,
Što po triput svog glasnika pali;
Već da njega, ago pričekamo
- 85 S njegovijem ostalijem društvom;
U putu je društvo do nevolje,
A dizdare, čuo jesam kazat,
Ima kćerku mjezimicu Melku,
Kakvoj nejma u ljepoti drúge
- 90 Naokolo na devet konaka,
Pa s' dizdare hvali prijanima,
Kada s njima sjedne u divane,

Da on goji svoje mjezimice
Baš za tebe, suđeno ako je.
95 Da ti, ago, moju pamet kažem,
Ako s' ikad oženiti misliš
I do srca ljubiti djevojče,
Ne odbijaj dizdarove Melke;
A dizdar je glavit prijatelju,
100 Sa tri sina, tri sokolovića,
Junački se vitez okrilati,
Te kud pomoć, tu odmoći može
Pustim blagom i smrtnim megdanom.«
Al' to Adel ni da čuje neće,
105 Već on pušta đogatu na volju,
Prebacuje brdo i nebrdo,
I tek će se časom ustaviti,
Da napoji u Solinu đoga.
Istom đogo digô s vode glavu,
110 Al' eto ti konjačkog dizdara,
Mamen leti na gojnom doratu,
Kan' da mu je za nevolju ljutu;
Kod Adela uprav s' ustavio,
On mi počme Adelu besjedit:
115 »Stani, Ado, kud te sila tjera,
Što ne čekaš Ibrahima slugu?
Gdje je pazar a bez trgovine?
Il' i Spljetu srce zaostalo
Kod lijepa mlade kaurkinje,
120 Pa bez srca biva poginuti?«
Oštar susret, još oštiji Adel:
»Moje srce, a tvoja nebriga,
Niti treba kakvog kalauza.«
Plane dizdar kao siva munja:
125 »Jeste briga, Seimović Adel,
Jeste briga, ona te ubila!
Jer u srca dva lica imadeš
Da okrenut možeš svakojako!
Ako ljubiš skota kaurškoga,
130 Od proroka prokleta ti bilo,
No dok moje ne ramenim glave
I riječi mojijem sinovma,
U zô čas si po sijedu majku
Opčinio srce moje Melke.
135 A kažem ti volju samog Alah,
Ili ti je Melka suđenica,
Ili si se glavom našalio,
Gdje ne bilo prilike za šalu.«
To izusti konjački dizdare,
140 A bijesan ne zna šta da radi,

Veće vadi sablju iz koricâ,
Dvapat mahne po vrbovom granju,
Granje pokri i njega i konja,
I pokriło Adela i konja.
145 Trgoše se konji ispod granja,
Planu vatra Adelu na licu
Šćaše pamet da mu se pomrsi,
Da zametne sa dizdarom kavgu,
Srećom dizdar smućen prihvatio:
150 »Ču li, Ado, ikad kazivati,
A tako ti tvoje stare majke.
A tako je hladnu ne ljubio,
Da je Turčin, gospodskog koljena,
Za bijele zore uranio,
155 A da sluge konja ne spremaju,
Već da sprema jedinica kćerka,
Ljubi jedna konja babinoga,
Da donese s babom dobre glase,
A svom babi uzjahat ne dade,
160 Već ga ljubi u skut i čizmu,
A suzama nakvasila lice.
Pa zaklinje oca rođenoga,
Da joj ne da dragog kaurkinji,
Bar da ne da za života njena.
165 Djetetu je otac vjeru dao:
Ne će Turčin ljubiti kaurkinje,
Dok mi sablja za šibu vrijedi;
No bude li do sudbine klete,
I sramote Turkinje djevojke,
170 Otac hoće pregorjet dijete,
Svojom rukom život joj učasit,
No kad život učasi Turčinu,
Kog je prorok i vjera proklela.
Eto t' more, sreće što ti kobim,
175 Do ako si ruke pouzdane,
Il' se možeš u kaure uzdat,
Da ti mogu drukčije otkobit.«
Da je kome pogledati bilo,
Kako dizdar očima sijeva
180 I u licu probljeđuje plaho,
Za Adela bi se uplašio
I krasnu mu mladost požalio;
Al' je Adel srca slobodnoga,
Slobodnoga i zaljubljenoga,
185 Ne će oka zemlji oboriti,
No u čudu kazuje dizdaru:
»Ama, ago, života mi moga,
I tako mi očinjega vida,

Tako s njima više ne gledao,
 190 Što mi duša vidjeti najvoli,
 Ako ikad vidjeh tvoje Melke,
 Ako ikad s njome probesjedih,
 Ako ikad pozdrava poručih.«
 Al' to dizdar da vjeruje ne će,
 195 Već ostade glavom mahajući.
 Ode Adel konju se sveteći,
 Konja muči, a sebi govori:
 »Ne ću, tužan ljubiti nametkinje,
 Ma ja zbilja izgubio glavu.
 200 Nek se hvali dizdarova Melka
 I lijepa gospodskog roda,
 Kad mi nije po srcu suđena.
 Što bi tada rekla moja Mara,
 Da djevojci drugoj vjeru zadam?
 205 Što bi rekla, kad bi čula kazat:
 Ide Adel dizdarevoj Melki,
 Adel ljubi prelijepu Melku?
 Mila draga bi mi protužila,
 Bi me mila stala proklinjati,
 210 I Bog bi joj prihvatio kletve;
 Ne ću, zlato, života mi moga,
 Života mi i moga i tvoga.« -
 U tom konjic naglo pod njim zazre,
 Kročit ne će, no ušima striže:
 215 Od čuda se jeste uplašio!
 Ukraj puta biljar bira bilje,
 Čudnovate nošnje i oprave,
 A čudnije pameti i posla,
 Bilje bira a pjeva iz tiha:
 220 »Da me hoće draga
 Zdravo dočekati,
 Zdravo dočekati,
 Milo pozdraviti:
 Što mi носиš, zlato,
 225 Iz tog Klisa tvoga? -
 Ja ti nosim, dušo,
 Rumenu jabuku,
 I nosim ti, dušo,
 Ćulsije vodice,
 230 I nosim ti, dušo,
 Srce obranjeno;
 Pram jabuci, dušo,
 Da mi se rumeniš,
 Da uzdišeš, dušo,
 235 Mirisom ružice,
 A da vidaš, dušo,

Srce obranjeno.«
 Oj Adele i mučna pameti,
 De se sada od čuda razberi
 240 A pred tijem strašnjem čovjekom
 I njegovom pjesmom i pameti!
 Al' u njemu jadnom siromahu
 Srce kipi, pamet se razmeće;
 On ne može da se čudu čudi
 245 Veće štrepi, jedva progovara:
 »Otkud pjesme, biljaru, od kuda,
 A tako ti zdravlja i života!«
 A čudan se čovjek ispravio,
 Gleda momka, hoće ga pojesti,
 250 Pa ga plaši tihim posmijehom:
 »Kad me pitaš i baš želiš znati, -
 Otkuda bi pjesma do iz srca?
 Kad mi srce štogod milo kaže,
 Od veselja kako da ne pjevam?
 255 Ako li mi štogod tužna kaže,
 Ja procvilim, te i tako pjevam.
 Ovo bilje, a za tuđe zdravlje,
 Teke što ga moje oko bira
 Te i pjesma što mi srce pjeva,
 260 Srce pjeva, ali o drugome.«
 Kad to reče, poklima perčinom,
 Pa se tiho Adelu približi,
 Vedrijem mu licem tajno kaže:
 »Brat po srcu, bratski pogledaj me;
 265 Pjesnik sam ti, o ljubavi pjevam,
 Kad mi srce njene tajne ganu,
 I u pjesmi tajne očitujem,
 Što mi samo srce tajno šapće;
 A srce je okat prorok tajna,
 270 Okatijeg u Boga nejmade.«
 Zbunjen Adel oči oborio
 Pred pjesnikom ponizan i stidan,
 I jedva će od stida upitat:
 »Dobar pjesnik, tako t' srca tvoga,
 275 Štono znade da razbere tajne,
 Mo'š li znati da je Mara vjera,
 I da neće vjeru pogaziti?«
 Razvedri se lice pjesnikovo
 Posmijehom čarobne radosti:
 280 »Tvrda vjera u Marije jeste,
 Jeste tvrda, pram ljubavi jeste.«
 Pa se opet pjesnik sneveseli:
 »Tvrđa vjera od života njenog;
 I život se jadne ugasiti,

- 285 A ljubav se njena ne ugasi.
 No, Adele, zapamti pjesnika,
 U nevolji brat hoće da t' bude.«
 Tad s' okrene pjesnik opet pjevat,
 Pjevajući pobirati bilje;
- 290 Adel ode Spljetu zbunjen, sjetan,
 Nosi sobom pjesnika u glavi
 I njegove tajne kobne r'ječi:
 »No, Adele, zapamti pjesnika,
 U nevoji brat hoće da t' bude.«
- 295 Kad proljećem spusti s' tiha rosa,
 Nježan cvijet kako se poklopi,
 I kako se travka svaka snimi,
 Dok je blago sunce ne obasja!
 A kad sunce veselo prosine,
- 300 Cvijet svaki veselo s' uzvisi
 I radosno mirisom zapjeva,
 Svaka travka pogleda u sunce
 I zapjeva zelenilom svojim.
 Tako jaši Adel sjetan, snužden,
- 305 Dok ne stiže divan Spljet na pogled,
 A kad Spljeta divna ugledao
 I pomisli ugledat djevojku
 Prelijepu Maru, milu Maru,
 Zaboravi na Melkinu ljubav,
- 310 Zaboravi pjesnika biljara;
 Čelo mu se mlado razvedrilo,
 Srce mu je mlado zakucalo,
 Konja igra, o konju ne misli,
 Pjeva nešta, a ne zna šta pjeva,
- 315 Spljetu žuri, dok i u Spljet dođe.
 Na pazaru mjesto uhvatio,
 Svoje staro nekadašnje mjesto
 Sretno mjesto sretnoga sastanka,
 Djevojačkog prvoga pogleda,
- 320 I prvoga glasa mednih usta.
 Al' je rano, jošte nikog nejma,
 Kada nejma mladih kaurkinja...
 Stoji graja žurnih trgovaca,
 Trgovinu noseć i redajuć,
- 325 Stoji graja krčmara, mesara;
 Svak se dobrom veseli pazaru,
 Svak se nada novcu i dobitku,
 Jedan Adel o novcu ne misli.
 Na zemlju je skrstiv noge sjeo,
- 330 Ti bi rekô, čeka Ibrahima,
 A njem pamet kod drugog računa
 Onomad je rano silazio
 I u putu obišao Turke;
 Svak je mnio: Adel će na pazar;
- 335 A Adel je smeo pazar s glave,
 Već on uprav Vorničevoj kući,
 Pokraj kuće dva tri puta prođe,
 Dok mu nešto milo zazvonilo
 Preko zida iz Vornića bašče.
- 340 Dvije sestre veselo govore,
 Šta će koja kupit na pazaru;
 Mara reče, đulsije vodice,
 Ivanica nešto drugo reče,
 Al' Adelu dalje ne bi čuti,
- 345 Jer ugleda staroga Vornića,
 Pa mu bješe brzo odlaziti,
 Jer starina za šalu ne znade.
 Tad je Adel sretan pošô kući
 Pjevajući, konja igrajući,
- 350 A sad misli šta ne može smislit:
 Hoće sestre doći, možda ne će!
 Jest došao Ibrahime sluga,
 I stigli su Turci iz Poljana
 Sa dizdarom iz ravnog Konjskoga,
- 355 I sila se zgrnulo Turaka,
 Sila raje i sila kaurâ,
 Al' s njih Adel i ne kreće glave,
 Već sumoran tumara očima
 Po lijepim mladim kaurkinjam.
- 360 Mnoga ga je tanka pogledala,
 Gledeći ga mnoga j' uzdahnula,
 Jeste mnoga pokraj njega prošla,
 Lijepom se momku osmjehnula,
 A mnoga je stala kod Adela,
- 365 Da šta kupi od Tureta krasnog,
 Il' da čuje, da koju izusti,
 Ili barem da ga priupita:
 »Nešto si nam sjetan, Adeliću!« -
 Sve to Adel vidi i ne vidi,
- 370 Sve to Adel čuje i ne čuje,
 Jer je nešta sjetan i zamišljen.
 Milo oko, rumene usnice
 Ne smiju se više kano prije,
 Ne kazuju niza dva bisera,
- 375 Slatkim glasom ne romone često,
 Kao što su romonile prije,
 Već s' otvore silom i zamalo.
 Al' se Adel na jednoč ispravi,

Radost mu je ožarila lice,
 380 Od radosti očima sijeva.
 Kud je mlađan upeo očima,
 Otud ide golema starina,
 Obrve mu kriju trepavice,
 A vjese mu brčine sijede,
 385 Al' vesela hoda i govora.
 Nuz njeg idu do četiri sina,
 Sve junaci stasa i uzrasta,
 Junačkoga lica i pogleda,
 Do jednoga, što je golobrado.
 390 U svakoga bogate haljine,
 U svakoga izbrano oružje;
 Teško onom, i jao mu majci,
 Na koga se slože i polete.
 Svatko im se uklanja iz puta,
 395 Smjereno im svatko pozdrav daje,
 I za zdravlje junačko upita.
 Ali ni tud jošte čuda nejma,
 Već za njima istom čudo ide,
 Jesu čudo, dvije krasne sestre!
 400 Što j' na njima svile i kadife,
 Pusta zlata i dragog kamenja!
 Otkud krojač da onako skroji,
 I otkuda vještog kujundžije
 Da im divno onako sakuje
 405 Pram ponosnom stasu i uzrastu,
 Pram bijelom licu i rumenom,
 Pram očima čarnoga pogleda,
 Prama vedrom čelu djevojačkom!
 Ta gladan će od glada poginut,
 410 Hoće žedan poginut od žeđe,
 A s njih oka ne će snimit moći;
 Kamo l' ne će pamet se zamrsiti,
 Kamo l' ne će srce poludjeti
 Sa mladosti take i ljepote?
 415 Idu sestre za ćakom i braćom,
 Sestra sestru za ručicu drži,
 Sestra sestru milosno pogleda,
 Među sobom tajno šaputaju.
 Jesu stidne dvije golubice!
 420 Jesu mile i jesu smjerene!
 Al' je mlađa i plašljiva nešto,
 I plašljiva i odnekud sjetna.
 Uz rođenu sestru prionula
 Kano čedo kad se majci mazi,
 425 A bojazan pogled oborila,
 Kan' da s' boji sestrina ukora;

Pa će stidna tajno joj kazati:
 »Ivanice, slatka moja sestro,
 Ja bih sada, vjeruj, najvoljela
 430 Da nijesmo ni došli na pazar.
 Tako mi je oko srca teško,
 Neka mutna nepoznana strava,
 Neka tamna i zlokobna slutnja,
 Kano mora na srcu mi leži,
 435 A ne mogu da je se oprostim;
 O da nam je sad kod kuće biti!...«
 Istom Mara sestri se istuži
 I uz nju se bolje prigrllila,
 Oko joj se nehotice otme,
 440 Te opazi sretnoga Adela
 I sretne se s njegovijem okom!
 Slatki Bože, što ne stavi svijet,
 Da se dolje pomakao nije,
 Da taj rajski pogled ne pokvariš!
 445 Tko čeznuo nije za ljepotom,
 Tko ginuo nije za anđelom,
 Tko gorio nije tajnom vatrom,
 Jest nesretnik na gorkom svijetu,
 Jer ne znade što je blažen pogled,
 450 Ne zna kako kroz pogled jedini
 Unakrst se svijet u raj stvara!
 Sretan Adel u svoj raj zagleda,
 I u jednoč zemlju zaboravi
 I na zemlji sve što rajsko nije,
 455 Pa zapjeva blažen i presretan:
 »U Turčina đulvodica
 Slatko miriše;
 Al' je ljepša djevojčica,
 Ljepša od ruže;
 460 A ja Turčin ginem za djevojkom,
 Za djevojkom, krotkom golubicom!
 U Turčina bio vosak,
 Bio izbiran;
 Al' djevojka još bjelija
 465 No je vosak sam;
 A ja Turčin ginem za djevojkom,
 Za djevojkom, krotkom golubicom!
 U Turčina med je sladak,
 Sladak presladak;
 470 Al' riječi djevojčice
 Slade od meda;
 A ja Turčin ginem za djevojkom,
 Za djevojkom, krotkom golubicom!
 U Turčina žerav konjic

- 475 Kao pelivan;
Al' ni konjic nije stasan
Kao djevojka;
A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom!«
- 480 Dok je Adel pjesmu ispjevao,
Mnoga ga je milo pogledala,
Mnogo srce i samo uzdahnu;
A Turci se grohotom nasmiju
I zavidni bacaju se šalam,
- 485 I govore: »Adel je zatravljen!«
Samo jedan ne govori ništa,
Već osniva zlosretne osnove.
A kad Adel to vidi i čuje,
Na noge je skočio od muke,
- 490 Usjednuo hitroga đogata
I zvjezdomce kući poletio.

TREĆE PJEVANJE

- Zla ne bi bilo, veseo je Adel,
Veseo je, Bog bi znao zašto;
Od radosti uzima tamburu,
Kuju davno uzimao nije,
- 5 Pa se penje na visoki čardak,
Skrstiv noge u debelom hladu,
Po tamburi stao prebirati,
A iz tanka grla pjesme pjevat,
Sve momačke nekadašnje pjesme
- 10 O djevojkam i o milovanju,
O mlađanom svakom ludovanju.
To je čula ostarjela majka:
Čudo joj je, al' i milo joj je;
Iz ruku je posó ispustila.
- 15 Pram čardaku i prama jedincu
Na prozor se stara naslonila,
Sina gleda, srce joj se smije,
Gleda sina, pa je uzdahnula.
Svakojake stala mislit misli,
- 20 Pa se stara vuče do čardaka,
Na čardaku sjela do svog sina,
Pa jedincu veli zamišljena:
»Blago bi se, sinko meni bilo,
Da s' veseo uvijek kô danas,
- 25 Jer ja nejmam do jednoga tebe,
Otkad ti je davno babo umro;
Al' ti nekad svoju mladost grdiš,
Bog bi znao kud ti pamet leti;
Nekad odeš, ja ostanem sama,
- 30 Ne znam kud ćeš, a ne znam rašta ćeš;
Sluge ne ćeš, a u društvu ne ćeš,
Pa kud sam ti slaba i nevoljna,
Pa kud sam ti i od sebe tužna,
Kad me s tebe sleti strah i tuga,
- 35 Čudo da sam na svijetu živa.
Pa sam svašta sobom razmišljala,
Mnogo puta smislih, da ti kažem,
Pa sve srcu odoljeh do danas,
Zašto mi se ti ne ženiš, sinko?
- 40 Po tvojoj mi čudi djevu kaži,
Priatelja glavnijeh imamo,
Na daleko dosta ih imamo,
A imamo Božjeg blagoslova,
Mnogijeh se stiditi ne moraš,
- 45 Pa da t' majka isprosi djevojku,
Da ti srce u radosti kuca,
A ja stara da zamjenu stečem,
Jer vladati više ja ne mogu,
Niti mogu, sinko, da te služim.«
- 50 Adel majku radosno pogleda,
I ruku joj sinak cjelivao,
Sve se smije a govori majci:
»Hoću tebe da poslušam, majko,
Hoću tebi zamjene dovesti,
- 55 Kolik' sjutra, Bog ako mi dade.«
Al' to majka ne će da vjeruje,
Ona moli sina i preklinje,
I kuša mu srce od svakuda,
Da joj kaže, koga će i kako,
- 60 Al' on tvrdo sačuvao tajnu,
Veseo se smije i obriče:
»Ja ti rekoh i vjeru ti dajem,
Da te hoću, majko, poslušati,
Da ti hoću zamjenu dovesti
- 65 Kolik' sjutra, suđeno ako je.«
Kad vidjela tvrdo srce sina,
Ode brižna, misaona stara,
Osta Adel pjesme pjevajući,
Uz tamburu sitno kucajući,
- 70 Kucajući do crnoga mraka.
Veseo je večerao s majkom
I šalom je nasmijao majku;
Pa je budan legao da spava,
S mislima se svojim otimao,
- 75 A da mu je kako noć prospavat,
I ubrzo zoru dočekati!
U zoru je lbru povikao:
»Ibrahime, moje pouzdanje,
Il' da si mi sada u nevolji,
- 80 Ili sada, il' možda nikada;
Moja majka da ništa ne znade,
Tvoje vatre iznova potpraši,
I oružje na mjeru uredi,
Pa mi spremi naše dobre konje,
- 85 Jer nas dvoje idemo na sreću
I trebamo danas Božju pomoć.
Jesi l' voljan, lbro, udariti
Za nevolju i za agu tvoga,
A da brojem kaure ne brojiš?
- 90 Da Bog dade, brate, puste sreće,
Puste sreće i moje i tvoje!
Voljan ti je Ibrahime sluga

Sve da svrši, kô što aga želi.
Kad je đogu agi dovodio,
95 Ljubi Adel i miluje đogu,
Zalaže ga šećerom iz ruke:
»Moj đogate, moja tvrda vjera,
Ako pusta sreća ne usfali,
Ti đogate usfaliti ne ćeš!«
100 S lbrom pođe do Solina grada,
Od Solina dođe Dujmovači;
Tu razgleda okolo po polju,
Il' se boji ili za kim gleda,
Pa kod vrela odsjednuo konja.
105 Dujmovača vilinsko je vrelo,*

* Dujmovača vilinsko je vrelo - Ondašnji narod pripovjeda, kako su Spljećani, veliko i malo, bogato i siromašno, pošli litijom u Solin, da iskopane moći sv. Dujma, sadanjeg spljetskog pokrovitelja, svečano u Spljet prenesu u sabornu crkvu. Red je bio na gospodu da svetitelja na ramenima ponesu, ali kad će oni njega sa zemlje dići, koliko ih bilo i moglo se primati za sanduk, badava se uspinjali, sveca nijesu mogli da odignu, kamoli da ponesu. To je svakoga čudo i svetijem strahom zapanjilo i u narodu se digne veliki žamor. Svećenici pomisle, nije li možda svetitelju krivo, što ga sami ne nose, no ga predaju nečistijem svjetskijem rukama, pa pođu sami da ga ponesu; ali svetitelj ni njima se ne predaje, kao ni prvima; sa zemlje ga ni oni maknuti ne mogu. Tada stari jedan svećenik, mora da nije bio visokog čina, sijede glave a tople molitve, klekne pred svete moći i protuži, kako je sve pošlo tragom prokletstva i kako svetitelj ne može da podnosi, da ga se dodirnu grijesne duše. Skupi se tada dvanaestero djece, što još ne može da znade za grijeh; iščitaju se molitve i ispjevaju se Davidove pjesme, pa će djeca nositi svete moći. I zbilja, djeci se predade! To je bilo 29. srpnja, dan vedar i čist, a sunce priklopilo što je moglo. Zato djeca u putu ožedne, a vode nije bilo na blizu. Ali divna najedanput čuda! Gdje djeca od žeđe protuže i na zemlju spuste svetiteljeve moći, dok joj se vode ne donese, izviri vir bistre čiste vode! Djeca se čudotvornom vodom okrijepe i odnesu sveca uprav u Spljet. Spljećani su odmah nad tom vodom nadzidali crkvu i

Tu se vile hvataju u kolo,
Tu mi vile igre izvađaju,
Tu ljubimce mame na razgovor
I na tajno njino milovanje;
110 Tu cvijeće u vijence pletu,
Tu je njihov ugovor ljubavni
Kroz izbranu kiticu cvijeća.
I Adel je našao kiticu
Svježa cv'jeća skoro izabrana,
115 Al' je dugo motrio cvijeće,
Znao nije, bi li ga uzeo,
Jer se boji snač' će ga nesreća,
Ako njemu nam'jenjeno nije,
Dok ne smisli: suđeno ako je
120 Niti mogu nesreći izbjeći,
Nit' me može sreća prevariti.
Te on uze kiticu cvijeća
I zamakne s lbrom u zahlađe,
Kano da je u busiju pao.
125 Sunce se je popelo do podne
Kada svatko hladne vode žudi,
Al' nikoga k vrelu ne bijaše.
Do što vile bijesne nevidne:
Kolo skaču, vjetrić razmahuju,
130 Pod nožicam prah u kolo viju.
Sunce se je spustilo do mora,
Kad djevojka svaka iza posla
Lice mi je da ga znoj ne grdi,
Al' nikoga k vrelu ne bijaše,
135 Do što vile lukave, nevidne
Na tihanim krilima sumračja
Od svakuda lete na sastanak.

Tri je dana Adel dolazio
Dujmovači, studenoj vodici.
140 Tri puta je našo kitu cv'jeća,
I uzeo kitu svježa cv'jeća,
Tri puta je gledao u podne,
Gdje se vile hvataju u kolo,
Tri puta je slušao naveče,
145 Gdje se vile sutonom sastaju,
Tri je dana obricao majci
Da će sebi dovest vjernu ljubu,
Njoj starici povoljnu zamjenu;

prozvali mjesto Dujmovačom; i to ime osta
de do danas.

Al' ga nada varala tri dana,
 150 On je tuđe uzimao cv'jeće;
 Pa kad bilo treći dan naveče,
 Istom vile sutonom će letit,
 A on prazan kući odlaziti,
 Na pamet mu pala stara majka,
 155 Od stare se zastidio majke,
 Hoće opet da ga pita majka:
 »Gdje meni mile snahe, sinko?«
 Pa se sjetan nečemu sjetio;
 Pošlje kući lbru vjerna druga,
 160 A on jezdi mrakom Spljetu gradu,
 Oko Spljeta Vorničevoj kući.
 Dva je triput tiho prisluškujuć
 Mimo kobnu kuću projašio,
 Al' sve tiho, ali sve umrlo,
 165 I već kipi u grudima srce,
 Već mu s' hoće pamet da pomuti,
 Al' čvrsta ga ukliješti ruka,
 I stvori se čovjek pokraj njega,
 Zadrža ga i tajno mu šapće:
 170 »Mene jednog ti se ne boj ovdje,
 Al' me slušaj, il jao ti majci...
 Ili ne znaš, ili znati ne ćeš,
 Da pod tobom i pod tvojim konjem
 Crna zemlja z'jeva da te proždre?
 175 Zar ti ne znaš, da se kamen svaki
 Ovdje bori da poleti na te,
 Da je sablja svaka oštra za te,
 Svaka puška za tebe na zubu?...
 No ako ćeš živ da svaneš majci,
 180 Tiho jaši a za mnome pazi,
 Hoću tebi govorit o Mari.«
 Tada Adel upozna pjesnika;
 Šća govorit, ali pjesnik pođe,
 Te ušuti i tiho za njime,
 185 Kano ovca pođe za čobanom.
 Kad izmakli kućam i ulicam
 I izmakli stražam naokolo,
 Te u poljske staze umakoše,
 Stade pjesnik na trećem raskršću,
 190 Za njim stade Adel i odjaši;
 Tada dahne pjesnik i kazuje:
 »Znaš li, more, da s tebe Turčina
 Ja bih mogô izgubiti glavu?
 Tko bi tada pjevao o Spljetu,
 195 Da bi svakom srcu lijek dao?«
 Pjesniku će žustro Ture mahom:

»Ako s' bojiš, pjesniče, sa mene
 Da te može zaboljeti glava,
 Dukatom ću svaku riječ platit,
 200 Al' mi kazuj šta o Mari znadeš.«
 Osmjehnu se pjesnik neveselo:
 »Oj Turčine, Bog te ne ubio,
 Gdje bi zlatom da pjesnika platiš,
 A ja tebe svojim bratom nazvah,
 205 I obrekoh da t' u nuždi budem?«
 Pa upita zbunjena Adela:
 »Kazuj pravo, kô kad bratu kažeš,
 Ništ' ne taji, ljubavi ti tvoje,
 Kako dođe Vorničevoj kući,
 210 I kakva te natjera nevolja
 Da na glavu svoju zaboravi?«
 I smeten je i stidan je Adel,
 Volio bi jezika da nejma,
 No što ima da istinu kaže;
 215 Al' kud kamo pred pjesnikom nije,
 Koji znade svaku tajnu srca;
 Kazat mu je, a ne tajit mu je:
 Da je čuo tamo na pazaru,
 Kada skoro posljednji put bio,
 220 Gdje govori starina Vorniču
 Pred svojijem starim prijateljem,
 Da će sjutra s djecom u vinograd,
 A daleko čak u Dujmovaču.
 Tom se Adel obradova jako,
 225 On je mnio, i Mara će doći,
 Pa će Mara u podne po vodu,
 Tude bi je junak dočekao,
 Na đogata bacio za sobom,
 A Mara se otimala ne bi,
 230 Bi plakala, bi se opet dala.
 Al' Adela cvijet prevario,
 Mašio se za vilinski cvijet,
 Tri je dana zaman dolazio,
 A djevojke dočekao nije;
 235 Pa što s' boji, biti će nesreće,
 To se svoje zastidio majke,
 Kojoj nije zamjenu doveo.
 Kad je pjesnik razabro riječi,
 Nešto mu je i nepravo bilo,
 240 Al' se ludom momku smilovao,
 Zaklinje ga i zemljom i nebom:
 »Tvrdu meni ako zadaš vjeru,
 Što ti rečem, da ćeš to učinit.
 Nesreća se jeste dogodila,

- 245 Evo ću ti odmah kazivati,
Što se s jadnom dogodilo Marom.«
»Kunem ti se materom na zemlji,
Kunem ti se i ocem pod zemljom,
Što god rekneš, sve ću učiniti,
- 250 A kaži mi što je sa Marijom?«
Tad ga pjesnik upita još jednom:
»Za jedno mi samo vjeru zadaj,
Da ti Spljetu silaziti ne ćeš,
Dok od mene ne dobiješ glasa.«
- 255 Sav protrne u svom srcu Adel,
Pod nogama zemlju ne osjeća,
Hladna zraka ne može da dahne,
Crna magla pala mu na oči,
Al' pjesniku tvrdu vjeru daje,
- 260 I da ne će vjerom prevariti.
Tada pjesnik kazivati poče:
»Ti onomad ode sa pazara,
Kad si pjesmu ospjevô zlo po se,
Jer si pjesmom djevojku ubio;
- 265 Voljan ode, al' ostavi žalost.
Djevojka je stidna i po sebi,
Što Turčina ne smije da ljubi,
Dok joj pamet mladoj ne potamni,
Da nogama svetu vjeru gazi,
- 270 Braći blato da u obraz baci,
Da ubode srce roditelja,
Što te jadna ljubiti ne smije,
Dokle teče sunce kô što teče,
Sa zapada ne pođe istoku;
- 275 A ti kaza Turcim' i hrišćanom,
Gdje te čuje nesrećna djevojka,
I krštena njena braća čuju,
I čuje te otac zlosretnice,
Da ti Turčin jedan za njom gineš!
- 280 Čuli Turci i grohoću redom,
Jedan drugom dobacuju šalu,
A nemiran konjački dizdare,
Kao mamen na noge skoćio,
Poletio sijedom Vorniću
- 285 I starinu nemilo ošinu:
»Vi kauri zakona ne znate,
Dok vam Turčin smije kćeri ljubit;
Svetija je vjera u Turaka,
Jer u žensko tko se jednom maši,
- 290 Ma se okom mašio samijem,
Tome smrkne da sunce ne zađe.«
Mal' dizdare jezik ne odgrize,
- Kako ga je starac pogledao,
A zmajevi braća saletili;
- 295 U njih drugog ne bi pogovora,
Zubi škripnu, a sijevne oko,
Same ruke brze smrtnom gvožđu;
Al' dizdare mudra ti je glava,
Poklopi se i pođe ti s mirom,
- 300 Voli svoju jednu živu glavu,
No tuđijeh petero mrtvijeh.
Naoblačen starac mrki pogled
Na bijedno bacio dijete,
A utroba u njem se okrenu,
- 305 Kad pomisli s njenog lica tužnog,
Možda jeste nesretnica gr'ješna!
Tada Mara, bijedna djevojka,
Svoju crnu sreću upoznala,
Lice sakri sestrici u njedra,
- 310 Od straha je sestru zagrlila,
A od bola brzne suze roniť.
Ali sestru ljubi Ivanica.
Ona moli svoga roditelja,
I moli se svojoj miloj braći:
- 315 »Nemoj, ćako, i nemojte, braćo:
Da tražite bruke gdje je nejma,
Da sramotu svoju razglasite,
A ne znate ima li sramote;
Ovdje će nas svijet razgledati,
- 320 Hoće svijet svašta govoriti,
Hoće nam se dušmani veselit,
E će mniti, Bog zna šta je bilo;
No vas molim da idemo kući,
Ja i Mara sve ćemo kazati.«
- 325 I pođoše kući žalostivo.
Mara plače, prestati ne može,
Prihvati se svoje dobre sestre,
A sestra je i tješi i uči,
I moli je da savlada srce,
- 330 Da ne plače, da bruke ne gradi,
Da svojima jada ne zadaje.
Kada kući nekako stigoše,
Požali se bratu najmlađemu
Na bijednu sestru gledajući,
- 335 Kako s' bori sa teškijem srcem
Preko praga kućnoga kroćeći,
A bila mu od vijeka mila,
I bila mu igra i dogovor;
Pa pristupi otrovanom starcu,
- 340 Suze roni - - šća oca da moli,

A ne može usta da otvori.
 To je starcu još mučnije bilo,
 Počutio malko, pa s' otrese,
 A na sinka, na svoga mjezimca:
 345 »S mjesta da ni strošio se u rod,
 A da kući nijesi mi došô,
 Dok po tebe brata ne pošaljem.«
 U mlađega nejma pogovora;
 Još je jednom sestru pogledao,
 350 Još krupnije oborio suze,
 Ali oca svoga poslušao.
 Što ja žalih nesretnu djevojku,
 S brata mi se kud više ražali.
 On plačući pokraj mene prođe,
 355 A rukom je nožić prihvatio;
 Ja mu rekoh: ne plači, lviša,
 Tvojoi Mari ne će nitko ništa;
 A on meni bolno previjajuć:
 Hoće otac sada zaklat Maru,
 360 Otjero me, a da je ne vidim;
 On je ljutit, on će zaklat Maru...
 Ja ću tada ubiti Adela,
 I ubit ću prokletog dizdara. -«
 Adel opet pjesnika zaklinje,
 365 Zaklinje ga i srećom i suncem,
 I svakijem dobrom na svijetu:
 »Ali kazuj, šta je s Marom bilo,
 Je li ona zdrava u životu?«
 »Jeste, Mara jeste u životu,
 370 Ali ti je, brate, u jadnome.
 Stara majka dočeka kod kuće,
 Sukobivši suze, gnjev i žalost:
 »Šta to znači? Bože budi s nama!
 Kakva se je svalila nesreća?«
 375 A Vornić joj gorko odgovara:
 »Nit' nesreće ima, nit' sramote,
 Do što su ti tvoje dvije kćeri
 Izabrale Turčina milovat.«
 Tada čuti crnu mater ridat
 380 I plakati i proklinjat dane,
 Kad je svoju porodila djecu,
 Kada ih je dojila mlijekom,
 Kada ih je uljuljala sankom,
 A da nije sve jedno po jedno
 385 O sam kamen stanac samecala,
 Il' u sinje more podavila,
 Da prokletstvo istrijebi Božje,
 Da se Bogu svijet ne ogadi!

Starac Vornić šuti zamišljeno,
 390 Tamno lice zemlji poniknulo,
 A braće se redom skamenila,
 Jedan drugog ne smije pogledat,
 U nijednog savjeta nejmade,
 Sama stara jadikuje majka.
 395 Sad da vidiš staroga Vornića,
 Kako ti je bolno uzdahnuo!
 Kako ti je tužno protužio!
 Kako mu je srce odjeknulo!
 Ruku metne na nož iz silaja,
 400 Iz korica vadi svijetloga,
 A ruka mu drhće kukavnome,
 Pa se stolu otkoleba starac,
 Sijevca je na stol položio,
 Skrsti ruke i kćeri upita:
 405 »Nesretnice, sve kazujte redom,
 Kao da ste na Božjemu sudu.«
 Od straha je lvka, dobra sestra,
 Svoju tužnu sestru zagrlila,
 A u strahu starcu ocu veli:
 410 »Molim ti se, ćako, na koljena,
 S tvog djeteta ne griješi duše.
 Nije davno, ni čet'ri nedjelje,
 Što odosmo na nesretni pazar,
 Đulvodice htjedosmo kupovat;
 415 Crni nas je udes namjerio,
 Kod Turčina đulvodice bilo,
 U njega je svatko kupovao.
 Blizu njega bjelobrađi Turčin.
 Motrio je svijet oko sebe,
 420 A kad smotri pred sobom Mariju,
 Sad nju gleda, sad gleda Turčina,
 Pa od jednoč skočio na noge,
 I kazuje rukom na njih dvoje:
 Bog ih stvori jedno prama drugom,
 425 U jednu ih kitu sastaviti,
 Od veselja sav bi se raj smijô!
 To ti Maru zastidilo jako,
 Okrene se i ja odoh s njome.
 Otad Turčin nekoliko puta
 430 Pokraj naše kuće prolazio,
 Nekad s pjesmom, a nekad bez pjesme,
 A Maru bi očima gledao.
 Bog ti, ćako, više kazat ne zna,
 A ti meni odsijeci glavu,
 435 Ali s Mare ne griješi duše!
 Odlanulo starcu oko srca,

Al' u glavi tamne, mutne misli
 Nijesu se mogle razgaliti.
 On djetetu svojem sud sudio:
 440 »Moja kuća doživjela danas
 Pod sijedu moju staru glavu,
 Što se u njoj od temelja ne zna;
 A danas ću sramotu preživjet,
 Da se nikad više ne ponovi,
 445 Jer ćeš sutra u koludre poći,
 Ne bi li nas tamo preživjela
 I za nama kajala sramotu.«
 Al' ja popu Tupiću Damjanu:
 »Oj ti jedan Božji pravedniče,
 450 Koji znadeš šta je Bogu drago,
 I u Boga ljubavi vjeruješ,
 I moliš ga da nas uči ljubav,
 Ne daj klica nevinoga čuvstva
 Da proraste gorkim očajanjem;
 455 Ne daj Maru, slabačkog cvjetića,
 Da uvene stoga što je lijep,
 Ne daj hudu, da vijekom kaje,
 Jer će kajat neće znati zašto,
 Pa će kajat dara Božijega.«
 460 To je božji sluga poslušao,
 Vorniću je dobar prijatelju,
 A pomisli Boga i sirotu.
 Dobra duša! Odavna ga poznam,
 Al' ne mogoh da mu se ne divim,
 465 Gdje se s mjesta pomolio Bogu,
 Da pomogne slabačkoj djevojci,
 U bijedi da je ne ostavi;
 Pa se mahom podiže Vornićem.
 Starac Vornić teško ga dočeka;
 470 Odavna mu starac kod svog srca
 Prijateljsko mjesto namjestio;
 Jer mu j' savjet sreća i blagoslov,
 A razgovor utjeha i pokoj,
 A sada ga treba u nevolji.
 475 Al' je starac srušen i oboren,
 Srce nejma svoje veselosti,
 Nejma pamet reda ni spokojstva;
 No je srce ranam' ozl'jeđeno,
 A misli su mutne iskrštene.
 480 Pozdrav primi blage smjerenosti,
 Al' spokojno odvratit ne može,
 No prihvati iz čemernog srca:
 »Boga služiš i istinu hvališ;
 Pa mi kaži, velje ti istine,

485 Jesam li ja kada siromaha
 Otpustio prazna s moga praga?
 Je li kada s nuždom i bijedom
 Moje hudo srce tvrdovalo?
 Tko se preče Bogu utjecao?
 490 Da ga slavi tko je preči bio?
 Tko revnovo za njegovu pravdu?
 Tko l' učio djecu strahu Božjem?
 Kad su troje od moga srca jednog*
 Jednog dana s kletijem dušmanom
 495 Borili se u Božije ime
 I sve troje grdnijeh dopali,
 I svet roje u smrt pogledali,
 Jesam li ih otac požalio?
 Jedne suze jesam li prolio?
 500 Jesam li se jednom potužio?
 A sad hudo ispred groba moga,
 Što sam gore dočekati mogo,
 No što jadan ja dočekah danas,
 Baš u djecu da me Bog prokune,
 505 Rašta sam ga za života moga,
 Danju noću najviše molio?«
 Kada se je starac istužio,
 Milostivo prihvati sveštenik:
 »Brat po Bogu, jest ti srce bolno,
 510 Na njem rana krvava zijeva,
 I voljan sam da je ne zlijedim;
 Ali pamet i sjedine tvoje
 Bit ne može da Boga zataje,

* 27. listopada 1571. - Dizdar (iz Klisa) otpremi pedeset konjanika u potjeru za našijem (Petrom Bačićem), i da ujedno sa Januševijem delijama protrču se do Spljeta. A kako su težaci izišli u polje da vide što je počinila štete noćasnja oluja, potpaze s brdeljaka konjanike kako idu, pa mahom dotrče i jave. Straže dobivši glas pripreve se na doček, ma da ih je i malo bilo. U tome čuju i zapovjednici šta je i odlete. A kad se zametne boj, otrči Bačić, i koga vidi? Vidi Janušbega, gdje se pograbi sa tri brata Vornića, on na konju, a oni pješke. Dvoje ih klone i otpočinu, a najmlađi se držao. Ali Januš zamahne handžarom i živo ga rani u čelo, te padne. U to dopanu druga dva Turčina, da brane Januša itd. itd.

Vidi: Solitro, V. Documenti Storici sull' Istria e la Dalmazia. Str. 168.

Da se dignu u rat na istinu.
 515 Jesi, brate, milostan siroti,
 Jesi hudom i nevoljnom otac,
 Al' sirota tebe blagosilja,
 I Božiju pomoć ti zaziva,
 A Bog čuje glasa sirotnoga,
 520 Kako čuje, tako ti pomaže,
 Te što s' djeci Božjoj milostivan,
 Sve ti dobar naknađuje Bogo.
 Što ga hvališ, što mu slavu daješ,
 Zar je velik zaslužio nije?
 525 Biva l' milost, biva li tvoj poklon?
 Al' vjeruj mi, kô što i vjeruješ,
 Bez naplate ni to Bog ne prima,
 Niti prima što s' učio djecu
 Strahu Božjem i zakonu Božjem;
 530 Al' pokaži, ako kazat možeš,
 Ako t' pamet tako domašuje,
 Da razabrat može bistrim okom:
 Il' nas vodi božanstvena ljubav,
 Il' nas tjera silovita mrzost,
 535 Da s' koljemo s Turcima dan na dan,
 U istrijeb da nam krvni budu,
 Da ni djecu našu ne žalimo,
 Što će život u klanju izgubit?
 Jeste pravo da te duša boli,
 540 Da ti djeca gr'jehom zalutaju;
 Djeca su ti, i od srca su ti,
 A grijeh je nesreća najcrnja;
 Ali pravo nije, slatki bratac,
 Što pretičeš sud i pravdu Božju,
 545 Što dijete poprijeko sudiš,
 Gdje sâm Bog zna gr'ješno koliko je.
 Djevojka je vidjela Turčina,
 Ma da s njime govorila nije,
 I to može da grijehu vodi;
 550 Al' nije l' ga jedna iskajala,
 Što je srcem svojim ratovala,
 I na volju silnom što ne dade?
 Nije l' grijeh jedna isplakala,
 Uzdisajim i tajnijem suzam?
 555 Nije li ga jedna savladala
 Strahom Božjim i sramotom ljudskom?
 A ti otac, da dijete svoje
 Kroz sav život nemilo prokuneš,
 I od krila milijeh odbaciš,
 560 I još velim, brate pravo nije.«
 Dobar čovjek dugo moli starca,

Da se ludom djetetu smiluje,
 Al' je Vornić kakvih ih je malo,
 Sve on sluša i sve on razbira,
 565 Ali svoje lako ne popusti.
 On je dobrom popu popustio:
 Možda nije griješno dijete,
 Ono ne će vijekom tamnovat,
 Međ koludram kajati i tužit,
 570 Ali tvrdi strac ne otpusti,
 Da još sutra iz kuće ne ide
 Liječiti srce u manastir;
 A dva ljeta tome roka meće,
 I još veli: nije ni to mnogo,
 575 Da se primjer i bruka podavi...
 Al' za mlado nezasito srce
 Dva su ljeta, Ado, dva vijeka...
 Kada sutra na uranku bilo,
 Sprema majka svoju robinjicu,
 580 Da je mladu vodi u tamnicu;
 A Marija plače, ne prestaje,
 Starcu ocu pristupit ne smije,
 Da ga ljubi pokorna u ruku,
 Svoju braću pogledat ne smije,
 585 Da se jadna bar oprostí s njima;
 Već se sestri baca oko vrata,
 Nju jedinu još imade svoju,
 Pa je ljubi i suzama kvasi,
 Tako mora da se s njom oprašta,
 590 Jer je riječ zamrla u grlu.
 Al' da vidiš Ivke, dobre sestre!
 Sestru grli i s njom suze roni,
 A kroz suze staroj majci kaže:
 »Bit ne može, moja mila majko,
 595 Nijesam je dosad ostavljala,
 Kad smo sestre radost probavljale,
 Ludost, šalu i svakoju milost;
 Ne mogu je ni sad ostaviti,
 Ja ću s njome da i žalost vodim;
 600 Bez nje jedne nejma mi svijeta.«
 I nitko ih rastavit ne mogô,
 Obje primi crni manastire.«
 Kad je Adel saslušo pjesnika,
 Po čelu se dlanom udario:
 605 »Gdje je meni pusta pamet bila,
 Da ne mislih dok vrijeme bilo?
 A sad će me prije duša izdat,
 No da dvije dočekam godine;
 Al' mi kaži, ako Boga znadeš

610 Ako znadeš šta je smrtna muka.
De svjetuj me šta da sada radim?«
Njega pjesnik i miri i tješi:
»Klonut nemoj, može dobro biti,
A zlo ti je svako za vremena;
615 No ti pamti šta si obećao,
Bez poruke Spljetu ne ćeš doći,
A ja bratsku zaboravit ne ću.«

ČETVRTO PJEVANJE

Jeste čudo, dušo, jeste divno,
Kad siromah tihi san boravi,
I još sanja, sretan je presretan,
Kô što sanja Boktulija Franjo.
5 Spava slatko nuždan i sirotan.
Ali pjesnik kô svatko ne spava,
U snu vidi svoju dobru vilu,
Pred njim sjaje u bijelom ruhu,
A u licu blista kô danica,
10 Kad zatrepti zorom na istoku.
Ona mu se milosno osmijehnu,
I tajno se prstom zaprijeti:
»Ti si meni, nevjero, obrekô,
Men' ćeš biti poslušan, vijeran,
15 Ti ćeš moga štititi mjezimca,
Odgojče mi, Seimović Adu,
Koji mi je i od tebe draži,
A ti jednoč Adu zaboravi,
I njegovo zatravljeno srce
20 I njegove boli i samoću,
I njegovo teško uzdisanje.
Zar ti ne znaš, dobro te ne znalo,
Da je njemu oboljela Mara,
I da gine sa bolnoga srca?
25 Bog bi dao da bi ozdravila!
No ti hajde, časa ne počasi,
Idi kaži žalosnom Adelu,
I idi ga tješiti i svjetovat.«
Sretan pjesnik s viline milosti
30 Rada ti je da se s njom pomiri,
Rada ti je da joj koju kaže;
Al' mu jezik teži od olova,
Badava se muči i upinje,
Ne može ga u glas da previje,
35 Baš ne može ni za živu glavu.
Il' je urok, il' je prokletinja,
Il' je prkos vragolaste vile...
Dok to pjesnik razbirati stao,
Al' san njega mahom ostavio.
40 Nesta vile, nesta čarne slasti,
Sirotinja u sobi kô prije;
Ali pjesnik i na javi sanja,
U mlakome zraku oko sebe
Još osjeća da je vila bila;

45 U toj misli sretan se nasmije,
I obreče šalu vili vratit,
Al' ne smjedne da je ne poslušā.

Zaplavila zora od Mosora
O Petrovu, o ugodnom danu,
50 Tiha zora i vedra i rosna,
A već pjesnik čudan uranio,
Svoj je niski domak ostavio,
I šeta se po ulicam spljetskim:
Sluša p'jetli kako s' učestali,
55 Sluša na rad gdje idu težaci,
I stražare sreća sa izmjene,
Gdje polaze kući zijevajuć.
On će svakom dobro jutro viknut,
Hoće svakog nasmijati šalom,
60 A njega mi svatko s mirom pušta,
Jer ga vide sa jutra vesela;
Dobro znadu da se s vilom družī,
Da m' vještice naudit ne mogu,
Niti urok, niti ograjisaj.
65 Al' tko bi mu i naudit mogô,
Kada znade što nitko ne znade?
Znade vilu a bez kozjih nogu;
Zna vještice i zna mast njihovu
Osim noći, osim krnja lonca;
70 Vukodlaka svakoga poznade,
Da mu glogov ne treba na putu,
Pa da bi se s njime stoput sreo;
I macića znade zla i sitna,
Što mu sputa hromucajuć bježi
75 U kapici svojoj kroz živike.
Zlo se boji pjesnikova glasa
I njegova slova obajana,
I njegova oka očarana;
Što zlo nije, pjesniku se smije
80 I veselo igra oko njega,
Kô što mu se jutros na uranku
Sva priroda od zemlje do neba
Bajna, čarna, vilinska i rajska,
I ponosna sa krasote svoje,
85 U toj divnoj spljetskoj okolici,
Kud prolazi da poslušā vilu,
Za korakom svakim igra, smije.
Blažen pjesnik gleda i uživa;
Blažen pjesnik sluša i uživa;
90 Zrakom srce tihu vedru radost

Rasijanu kano kâd tamjana
 U tom Božjem hramu velikome.
 Lakom srče, al' u čudu ne zna
 Radost li sa zemlje vije s' k nebu,
 95 Ili s neba snihodi na zemlju:
 Kako su se rajski priljubili!
 Živa slika nebeskijeh vrata,
 Rascvala se zora nad Mosorom
 Vedra, mila, sjajna, plamenita,
 100 Prelila se po prostranom nebu
 Kao sunce u šarenu dugu.
 Suncu ne da pomoliti lica,
 Hoće svoju ljepotu da kaže;
 Ali sunce, muško, preko nježne
 105 Svoje sv'jetle trake prebacuje
 Po Suđurđu i starom Kozjaku
 I po surom goletnom Marjanu.*
 Bila brda na zapadu sjetna,
 Kao starost bez mlađane vatre,
 110 Pa kako ih sunce pomlađuje!
 Udova se Vranjica podigla* †
 Uzdišući iz tihana mora,
 Oko sebe glada sretna brda,
 Kako sjaju vedra i vesela,
 115 Pa se moru oko sebe tuži;
 A more joj u tihom talašcu
 Nešto šapće, rekô bih je tješi.

* Marjan, Kozjak, Suđurđe i Mosor su u spljetskoj okolini, po vrhovima najviše goletne, sam suri kamen. Marjan uprav od Spljeta proteže se zapadu pram Trogiru, i što on s juga, to Kozjak sa sjevera zatvara divni zaljev Kaštela od Solina do Trogira. Kaštela, nekada sedam kula = Castelli, sada sedam sela, leže u dnu Kozjaka poredana uz more od Solina do Trogira. Istočna strana Kozjaka, od Solina prema sjeveru, zove se Suđurđe, sveti Đurđe. Mosor, što filozofi izvode iz »Mons auri«, od Klisa i Solina proteže se prama istoku i na sebi drži negdašnju republiku Poljičku.

† Selce Vranjica leži u dnu zaljeva kaštelskog blizu Solina na malom ostrviću, što u mirno doba komad uzidana puta veže sa kopnom. Vranjica je u doba naše pripovjetke spadala s okrajcima Dalmacije uz more pod Republiku mletačku, a Solin, dva koraka dalje, držali su Turci.

Ali puste na jednom radosti!
 Sad se i njoj sunce ukazalo,
 120 Sad je i nju sunce ukrasilo,
 Sad u moru svoju ljepost gleda
 Kô djevojka krasna u zrcalo.
 Al' kako se more zaigralo
 U tihome sjajnom talasanju!...
 125 Sve sad igra veselo i pjeva,
 Sve pozdravlja poželjeno sunce:
 Brda, dóle i ptica i travka.
 Tu nijemu pjesmu pjesnik sluša,
 I duša mu raskošno zapliva
 130 Povrh sjajnih zraka sunčanijeh,
 Pa zanesen i sam zapjevao:
 »Sjaj mi sunce domovini slatkoj,
 Oj preslatkoj, miloj domovini,
 Da s' nagledam njena divnog čara!
 135 Al' ti ne sjaš, sunce, da je krasiš,
 Kroz krasotu njenu da me tješiš,
 Što robuje tuđinu grešnica,
 Što nepravdu tuđu svojom prozva!
 Već ti sjaješ, odsjev Stvoriteljev,
 140 Da pokažeš čovjeku propalom,
 Njemu jednom razumnom da kažeš
 Od toliko Božijeh stvorova,
 Da života nejma bez slobode,
 Da kreposti nejma bez slobode,
 145 Da ljeposti bez slobode nejma.
 I ti, sunce, sjaješ neumorno,
 Kroz toliko stoljeća već sjaješ
 Bez promjene od zore do mraka,
 Bez promjene iz dana u drugi,
 150 Da jedinu slobodu proglosiš,
 Pa tko te je, sunce, dosad čuo,
 Kad li će te čitav svijet čuti?
 Al' jedine oj blage utjehe,
 Što si, sunce, toliko ustrajno!
 155 Što ja ne ću, da ugledat možeš,
 Da mi dom moj slobodu doživi!
 Od mene će otpuh praška biti,
 Al' u grobu rastvoreni prašak
 Za slobodu razigrat se hoće...«
 160 Opet pjesnik pođe dalje putem,
 Začas pođe sjetan i zamišljen,
 Začas staje ptice prisluškiat,
 Začas sitno razgledat cvijeće,
 Da saznade šta pjevaju ptice,
 165 Da saznade šta miri cvijeće;

Kad al' otud Turčin konja jaši,
 Jednog jaši a jednoga vodi,
 Oba konja crna kô dva gaka,
 Oba konja pod sedlom i uzdom,
 170 Oba konja pod opravom skupom.
 Na Turčinu mladom golobradu
 Sama svila, sama skupa čoha,
 A lice mu čisto i bijelo,
 Ma da j' nješto sjetno i potmulo,
 175 Sve ti kaže: gospodskog je soja.
 Dojašilo Ture do pjesnika,
 Konje stavlja, pjesnika razmatra,
 On pjesnika, pjesnik čudan njega,
 Dok u neke Ture zapitalo:
 180 »Koga tražim, ne šalje li sreća,
 Ne znadeš li bolesti liječit?«
 Nasmija se u svom srcu pjesnik,
 Odgovara Turetu od šale:
 »Manje znadem a više ne znadem;
 185 Boli li me srce, sâm ga vidam,
 A nekada biva da moj lijek
 Do drugijeh zaide bolnika,
 Te pomogne srce kako j' koje.«
 Ludo Ture ne znade za šalu,
 190 Okupilo molit i preklinjat:
 »Oj tako te ne boljelo srce,
 I tako ti svega što najvoliš,
 Hajde sa mnom, pokajat se ne ćeš,
 A da znadeš, ako li pomogneš,
 195 Jabuka te, kô što nikad, čeka.«
 Zaman sada izgovor pjesniku,
 On se zaman ludi i opire,
 I za bolest i bolnika pita,
 Ludo Ture, to sad sve ne čuje,
 200 Već ga moli da s' na koja penje:
 »Nij daleko, dugo jahat nećeš;
 A da caru uz koljeno sjedneš,
 Ti jabuke danas steko ne bi,
 Kakvu hoćeš da od mene stečeš.«
 205 Tužnog momka pjesniku je žao,
 A ne može šalu da pregori,
 Nit' da ne zna šta ta tajna krije.
 Još pogleda jednom sjetnog momka
 I pogleda plamenitog konja,
 210 I na konju gospodsku opravu,
 I grivu mu brižno raspletenu,
 Ništ' ne reče, popne se na konja
 I podoše valom putovati.

Solin prođu, jedan drugom ništa;
 215 Turčin krene strmom Rupotinom,
 A pjesnik bi najvolio Klisu,
 Ali ni tu nitko ništa ne će;
 Jesu jednoč i Poljane prešli,
 A sve čute jedan kô i drugi,
 220 Dok u Konjsko polje zamakoše.
 Tada stade Ture neveselo,
 Pa zamoli druga začuđena,
 Da polako prama Konjskom jaši,
 Njem' se nješto kod kuće požurit,
 225 Pa će mahom stići mu u susret.
 Hitra konja lagano podbode,
 Konj poleti, za čas ga nestalo,
 Za malijem malo, al' eto ga,
 Opet natrag jaši iz Konjskoga.
 230 Turčin vodi pjesnika u Konjsko,
 Al' ne vodi putem ni ulicom,
 Već ga nekud okolo provlači,
 Oko bašča sve proraslom stazom,
 Dok ga nije izveo do najzad
 235 Baš pred samu dizdarovu kulu.
 Sjâli s konja u dvoru pred kulom,
 A u dvoru nikog živa nejma.
 Dva se konja provađaju sama,
 Po kuli se penju basamacim,
 240 Obilaze i tamo i amo,
 A u kuli žive duše nejma;
 Kad pred jednu sobu Turčin stao...
 Sad ga istom muka napopala;
 Jadan nešto smišlja i premišlja,
 245 I uzdiše i zaklima glavom;
 Dva tri puta, da otvori vrata,
 Al' nikako nadvaladati srce,
 Već iznova šuti mučan, jadan,
 I uzdiše i zaklima glavom;
 250 Kad na jedno bolan i bijedan
 Mahom vrata otvori pjesniku,
 U sobu ga gnjevan snagom rine,
 Lupi vratma, odjekuje kula.
 Do pô sobe pjesnik posrnuo,
 255 Čudo ga je više no strah snašlo,
 Bi se smijô, al' nije do smija;
 Pa s' ogleđa okolo po sobi,
 Al' u sobi i jest teke čudo:
 Sve gospodski sazi i nakiti
 260 Naokolo sobu zaodjeli,
 Pram prozoru suncu pritvorenom

- Na mekijem dušecim kadife,
Na visokim svilnijem blazinjam
Srebrom, zlatom sitno izvezenim
265 Leži sama sumorna djevojka.
Bijela je, bjelji nije snijeg,
Rumena je - tihi pramen zore,
Oči su joj dvije iskre žara,
Ali pogled kao golubice.
- 270 Oh kakva je plahovito krasna,
Ne može je oko da pogleda,
A da srce bolno ne zacvili,
Kamo li je motrit i razgledat!
Od ljepote i pogleda njena
- 275 Siromah se pjesnik zastidio,
Zastidio, od čuda zbunio,
Misli mu se pomele u glavi,
U grlu mu zamrle riječi,
Pa iz sobe navali da bježi.
- 280 To sve gleda prokšena djevojka,
Osmjehnu se lako neveselo,
Glas zazujti sitno umiljato:
»Ja te dugo čekam, liječniče,
Dočekah te evo jedva danas:
- 285 Što ti, jadan, sad na pamet pada,
Da otiđeš i da mi ne kažeš,
Rašta sam te zvala i čekala?«
To pjesnika i povrati malo,
Al' on stidan s mladoga Tureta
- 290 Ne može se odmah da predade,
Već zaoštri lijepoj mazuljki:
»Moje s' uši olovom slivene,
Jezik mi je od drveta krhka,
Dok ne čujem, tko si, čija li si,
- 295 Dok ne čujem za nevjeru mladu,
Koji me je amo izmolio,
Da se srdi, da poštenje grdi.«
A djevojka moli, odgovara:
»Ja sam Melka, dizdarova kćerka,
- 300 A Omer je moj blizani bratac,
Što me jedan voli na svijetu,
Ma da j' nekad i tog glasa bilo,
Da sam mila i da sam lijepa.
Mojem bratu sramota i žao,
- 305 Da on vodi svojoj miloj seki
Nepoznatu tuđu mušku glavu,
A još gore mojem bratu žao,
Da mu sestru tuđa vjera gleda,
Da s' sastane s njome i govori.
- 310 Al' ti meni kaži, molim ti se,
Poznaješ li čine od omraze,
I znadeš li čine od odmame?«
Od čuda je pjesnik pogledao,
Od miline joj se osmjehnuo:
- 315 »Ta kakva si krasna i umilna,
Da ja znadem od omraze čine,
Tvojom vjerom bih te omrazio,
A da znadem čine od odmame,
Za mnom bih te mladu odmamio.«
- 320 To djevojku ojadi i smuti,
Zdvojno sklopi ručice bijele,
A uprla oči u pjesnika,
Misliš, sad će spaliti ga živa:
»Bit ne može da ti čine ne znaš,
- 325 Bit ne može, no od mene kriješ,
Jer ti mene ne žališ sirotu,
Jer ti ne znaš moga srca muke;
Al' da znadeš moje jadno srce,
Ti bi mene mladu požalio,
- 330 Bi se meni tužnoj smilovao,
Ti bi mene smrti oprostio,
A ne bi mi na jad pristajao.
Da sam krasna i ljepota da sam!
Idi pitaj Seimović Adu,
- 335 Idi pitaj, ne bilo ga živa,
Ima l' gorje od mene djevojke,
I ima li mržje i grdnije,
I pitaj ga, sve Turkinje što su
Pram lijepoj Mari kaurkinji,
- 340 Koja mu je srce zapalila,
Koja mu je pamet prevrнула?
Ubili je uzdasi i muka,
Kao mene što odavna biju.«
Ganut pjesnik zaklinje djevojku:
- 345 »Nemoj, Melko, jadnu Maru kleti,
Jer je Mara nesretna djevojka,
Od tebe je nesretnija mnogo,
I od tebe milosnija mnogo.
Kad bi tebe dobra Mara znala,
- 350 Kad bi ona tvoje srce znala,
Ona bi te dobra požalila,
Ona bi se i Bogu molila,
Da je Adel iz svog srca smetne,
Nju da smetne, da privoli tebe.«
- 355 U Melke je srce plemenito,
Čistom čuvstvu svakom rastvoreno,
Ali ljubav pusta, silovita,

Glasa drugog ne čuje do svoga;
 Pa obraća mazna samovoljna:
 360 »Ma ja bih je rada požalila,
 Bih je rada svojom sestrom zvala,
 Bih ja rada nikog do nju znati,
 Bih ja rada nikog do nju ljubiti,
 Al' ne mogu srce da nadvladam.
 365 Zar sam tužna promišljala jednom
 Redajući redom teške misli,
 I svakom se zaman svjetujući,
 Osamljena, sjetna, bez utjehe,
 Da j' od mene i ljepša i bolja?
 370 Ja sam tada jedna poželjela,
 Bar da mi je njena sestra biti,
 Il' da mi je robinja joj biti,
 Da se njene bar nagledam sreće,
 Kada nejmam svoje da uživam!
 375 Al' ne mogu tada da s' ne sjetim,
 Da j' u srcu krasan Adel nosi:
 Lijep cvijet uvijek je ljepši,
 Što se ljepši njim okiti momak,
 I slatka je jabuka još slađa,
 380 Zagrizu li u nju medna usta;
 I tad moram da prokunem Maru
 I ljepotu njenu oglašenu,
 I dobrotu njenu pohvaljenu;
 Jer da stignem sreću koju želim
 385 I za kojom ginem samoživa,
 I moja bi tad procvala ljepost,
 Bi s' i moje odobrilo srce;
 Sad njoj sretnoj i smilje miriši,
 A men' hudoj ni karanfilj neće;
 390 Njoj ptičica svaka milo poji,
 Sve što poji na ljubav ju sjeća,
 Mene jadnu sjeća na samoću;
 Njoj zvijezda svaka glasonoša,
 Glasonoša tajnijeh poruka
 395 I uzdaha ljubeznih pozdrava;
 A meni je svaka hladna, sjetna,
 Meni šuti ništa ne kazuje,
 Do jedino - da j' nevjera Adel;
 Nju kad sunce veselo obasja,
 400 Hoće krasnu da pokaže dragom,
 A meni se sunce tamno kaže,
 I samo je nesreći nevjerno.
 Pa kako bih da ne kunem Maru,
 Kad nje sreća moja je nesreća?«
 405 To mekana pjesnika uzburka,

Prama Melci bolan se podboči,
 Melku motri pa vatreno zbori:
 »Još bih svoju založio glavu:
 Ti da poznaš nesretnicu Maru,
 410 Bi ti njenu mladost požalila,
 Bi je srcu svome prigrlila,
 Bi je zvala sirotom sestricom,
 Jer ti ne znaš sve nesreće njene.
 Što joj bilo milijih pod nebom,
 415 Što joj bilo voljno i milosno:
 Otac, mati i do srca braća,
 Svi na Maru bacili prokletstvo,
 Svi na Maru viknuli osvetu,
 Nemilo je odbili od sebe
 420 Ludu, mladu, ni gr'ješnu, ni dužnu,
 Iz vedra je prognali svijeta,
 Zavili je crnu u crninu,
 U manastir zatvorili hladan,
 Da na milo sunce zaboravi,
 425 I da svojoj privikne nesreći.
 Da ti znadeš kako Mara kuka,
 Da ti znadeš kako mlada gine
 I ljepotom svojom plaho tamni,
 Kako joj je utjeha jedina,
 430 Da ne gine za mnogo i dugo,
 Ona sluti svoj željkani krajak,
 Još bih svoju založio glavu,
 Ti bi, Melko, nuz nju priplakala,
 Bi se njojzi svijala o vratu...
 435 Što ti ljubiš Seimović Adu,
 Za njim čezneš i o njemu sanjaš,
 Tvoj, eto, sreći ne pomaže;
 A kako će Marinoj pomoći,
 Što za njime čezne i uzdiše,
 440 A s njime se nikad ne sastade,
 Nit' njegovu ču milosnu riječ,
 Do što ga je, a na veću muku,
 Po kojekad tajom ugledala,
 Kao cvijet kad ugleda sunce.«
 445 Nije munja obnoć zasinula,
 Ni crninu gustu raskinula,
 Ko što planu od radosti Melka,
 Hitro skoči, rukama zapljesnu,
 Da odjeknu pjesniku u uši -
 450 Bratac Omer u sobu uleti;
 Dok on gleda, što to bi, od čuda,
 Žestoko ga sestra zagrlila,
 Ljubi brata, plače od pomame,

Sneađeno mlado srce kipi,
 455 Jedva može od radosti kazat:
 »Nije Adel dao vjeru Mari,
 Nit' on dade, nit' prihvati Mara,
 A Mara je nesretna djevojka,
 Ja zgriješih kadagod ju prokleh,
 460 Ja bih Maru rada požaliti...
 Al' joj Adel vjeru ne zadade...
 Oj Omere, oj moj slatki brate,
 Kamo t' srce i briga za sestrom,
 Da ti meni ne pomože dosad,
 465 Za čovjeka dobra ne razabra,
 Što riječju rane vidat znade.«
 Blizanci se po sobi obazru,
 Al' na čudo nestalo pjesnika,
 Nestalo ga u čitavoj kuli,
 470 Nestalo ga u čitavom Konjskom,
 I nestalo tragom došasnijem!
 Uteko je bolan od istine,
 Ona ga je strašno uplašila,
 Iznenada po glavi ga smela,
 475 Ona mu je srce obranila.
 Čovjek bio, čovječji je mnio,
 Da on pozna tajne žice srca,
 Da ih može složiti i udesiti,
 I uz bajnu pjesmu nagoditi;
 480 A sad vidi, još ponovo vidi,
 Što je bolan vidio sto puta:
 Da je srce čovječje kô sunce,
 Ma ga mrki prekrili oblaci,
 Ma ga siva magla potamnijela!
 485 Da je srce tajna nedohitna,
 Kano što je Bog sam tajna sveta,
 Iako se svakad svagdje vidi
 Po beskrajnom prostoru nebesa,
 I u mravku, sitnom posleniku!
 490 Sada vidi koliko je zašô,
 Kad založi bratsku u Adela,
 U nevolji brat da će mu biti;
 Sad se dlanom udara po čelu,
 Sad pametan sebi prigovara:
 495 »Kud se djede sadašnja pameti,
 A kad si mi dobro trebovala?
 Što ja mogu pomoći Adelu?
 Što li mogu sirotici Mari?
 Tu ja nejmam svjeta ni pameti,
 500 Tu ja nejmam puta do utjehe;
 Mene svijet sto put zvô pametnim,

Koja fajda, tude budala sam!
 Jao Maro, nesretna djevojko!
 Jao Ado, moj kukavni brate!«
 505 U visini nadomak oblaka,
 Gdje svjetlije sjaje blago sunce,
 Gdje se žamor svjetova razbira
 Kao bajna svirka iz daleka,
 Kada pjesnik u prestolje sjedne,
 510 Što je prestolj od suhoga zlata,
 Iskićeni blagom i kamenjem,
 Na kom sjede zemaljski carevi,
 Pram prestolju jednom pjesnikovom,
 Bescjenome duha samotvoru?
 515 Što su krune blaga zemaljskoga
 Na glavama gordijeh vladara,
 Prama kruni traka sunčanijeh,
 Što ispleće zora na uranku,
 Da umilna okruni pjesnika?
 520 Što je žezlo zemaljskijeh sila
 Pram šibici bajnoj čudotvornoj,
 Što pretvara blago u bescjenje,
 Vrata rajska čovjeku rastvara?
 Kad se silni Sazdatelj svemira
 525 Sam u sebe ljubezan zagledô,
 Cjelov njegov i svesilna ljubav
 Od miline stvori se čovjekom,
 Posadi se u prestolje divno
 U visini nadomak oblaka,
 530 Gdje svjetlije sjaje blago sunce,
 Gdje se žamor svjetova razbira
 Kao bajna svirka iz daleka,
 Bog pogleda plod ljubavi svoje,
 Bog pogleda čovjeka pjesnika.
 535 Tad uzdahnu i sam sebi reče:
 To je naša slika i prilika.
 Al' je čovjek nevjera nestašna,
 Ob'jestan se Bogu iznevjeri,
 Sa prestolja silazi na zemlju,
 540 Blato muti, kroz trnje se vere,
 Rukam tjera maglu sa očiju,
 Pa zaplače zdvojno, očajano;
 Poželje li opet svog prestolja,
 Blago njemu, prazan na njegov čekal!
 545 Očaja li, kukavan do kraja,
 Jao mu se i teško ti mu se,
 Bit mu dosta i blata i trnja!

I Melka je smamila pjesnika,
 A svojijem okom plamenijem
 550 Sa prestolja nebeskog prozora
 Na tu tamnu i čemernu zemlju...
 Žali Maru, žali nesretnicu,
 Ali žali i Melku djevojku
 Sa garišta, sa njenoga srca. -
 555 Čim je njega ugledao Adel
 U svôm dvoru gosta rijetkoga
 I u obraz promotrio s bliza,
 Svojem jadu sjetio se mahom!
 Rad bi čuti, kakve nosi glase,
 560 A za glase ne smije da pita,
 Jer ih vidi crne i žalosne.
 A kad začu da boluje Mara,
 Niz lice je suze oborio,
 A od brata je molio nauku,
 565 I molio svjeta i pomoći;
 A kad vidi, u brata ih nejma,
 On umuknu kao stanac kamen
 I poniknu čelo namršteno.
 Nije mogo pjesnik to da gleda,
 570 Mlado momče u čelo poljubi
 I otiđe, reko bih da plače.
 Sad da vidiš jasnoga Adela,
 Kako se je bolan uzmučio,
 I kako se u licu mijenja!
 575 Tužan misli mîsli svakojake,
 Čas uzdahne, čas zaškripne zubi,
 Čas zaplače kô dijete malo.
 Pa on uze pero i hartije,
 Na koljenu piše uzdišući:
 580 »Bog ti bio u pomoći, Maro,
 A i tebi, a i meni, Maro,
 I sa zdravljem, dušo, i sa srećom!
 Ja znam, sreće bez tebe mi nejma,
 Nit mi ima bez tebe života,
 585 Jer ja tebe i od sunca volim,
 Volim tebe no svijet unakrst,
 Volim tebe no rođenu mater,
 Volim tebe nego vjeru svoju;
 Ja ću s tebe da svoj život dadem
 590 Ja ću s tebe vjeru da ostavim,
 U koju sam vjerovao dosad,
 Koju mi je vjerovao babo,
 A za tvoju, dušo, krasnu vjeru.
 No se moli, dušo, roditeljem,
 595 I moli se svojoj miloj braći,

I moli se svemu rodu svomu,
 Da te meni poklone dušicu,
 Da ne gineš, dušo, u toj kući,
 No da sretna život sa mnom živiš.«
 600 Knjigu skiti, rajske oči smisli,
 Kojeno će da čitaju knjigu,
 I pomisli na bijele ruke,
 Kojeno će razmotati knjigu,
 Pa uzdahnu i poljubi knjigu,
 605 I spremi je u njedra do srca.
 Ali što će stara majka kazat,
 Kad začuje za jedinca svoga,
 Šta od sebe samovoljan radi,
 A njoj staroj, a njoj dobroj majci,
 610 Baš ni puste ne htje spomenuti?
 Hoće jadna tužit, jadikovat,
 Hoće suzam sina proklinjati,
 Hoće tužna u grob svaliti se,
 Da rad koga, već rad sina svoga,
 615 Kog je jednog još imala svoga!
 Čelik nije tvrđi na kremenu,
 Nego što je čovjek mucu svakoj,
 Pa Adelu i ne puče srce,
 Kad na staru pomislio majku,
 620 No je njemu procvililo srce;
 Ode grlit svoju staru majku,
 I cjelivat svoju milu majku:
 »Nemoj, majko, tvog Adela kleti,
 Jerbo sam ti ja nesretan, majko!«
 625 Sirota se jeste začudila,
 Dvapat više jest se uplašila.
 »Živ mi bio i sretan mi bio,
 Pratilo te svuda Božje oko,
 Tebe majka klet ne može, sinko,
 630 Ma joj oba oka izvadilo,
 Ma je staru konjem pogazio;
 Al' se meni staroj, hudoj jao!
 Tebe, sine, nesreća je snašla,
 Il' je snašla, il' hoće da snađe;
 635 Istuži se, milo, majci svojoj.«
 Ali Adel zada ranu majci,
 Dobru majku on je uplašio, -
 Sva protrne, u srcu ozebe, -
 A ne može da je tješi jadnu,
 640 Niti hoće da joj se potuži;
 Već se trže iz majčina krila,
 Pa poleti mučan na đogatu,
 On poleti nesretnome Spljetu.

Dok dan pusti, da se tama spusti,
645 Optrkô je ravno spljetsko polje,
Optrkô je i tamo i amo;
Da je silnik pošao za njime
I njegovu poprimio pamet,
Bi za malo survo tri svijeta
650 I tri nova iz ništa stvorio,
Da se starom ne bi traga znalo,
Osim jedne krasote djevojke.
A kad zemlju burna noć pritisnu,
Munje stale derati oblake,
655 Grom mu silni duši odjekivat,
Kobnom Spljetu Adel pristupio,
I u Spljetu kobnom manastiru,
Na njem motri kroz prozor svijeće,
Pa je bolno zaklinjao srce,
660 Da mu kaže gdje Marija gine;
Vijerno mu valjda srce bilo,
Te izvadi pismo iz njedara,
Poljubi ga i dva i tri puta,
Omota ga o laku strijelu,
665 A strijelu zapne za tetivu,
I pošlje ga i miloj i dragoj.

PETO PJEVANJE

Vidje li tko nježan cvijet venut?
Vidje li tko žalosna anđela?
Vidje li tko nevinost gdje cvili?
Ako žali za nježnim cvijetom,
5 I uzdahne uz anđela tužna,
Uz nevinost ako prol'je suzu,
Nek s' ne boji noći što je tiha,
Nek s' ne boji noći što je tamna,
Krotko Bogu neka se pomoli
10 Za dušice koje s' tugom bore,
I za srce koje mlado gine,
Pa nek stupi tiho u ćeliju.
Je l' svijeća tude sama živa?...
Kleči djeva jadna uz postelju,
15 Oborila isplakano lice,
A u tuzi ruke izlomila;
Na postelji... oj da krasne smrti!
Tko se ne bi utekao Bogu,
Da ne budi djevu iz pokoja!
20 U svilenoj raspletеноj kosi
Leži nježna glavica od voska
Kao nagnut pupolj b'jele ruže,
A klonule nuz tijelo ruke.
Al' to djelo smrti bit ne može,
25 To je slika pokoja anđelskog,
Tom snu rajska odgovara java.
Ali zašto sad rastvori oči?...
Neveselo kako s' osmjehnula!
»Ne ću l', sestro, Adelova glasa?
30 Što je ono Adel govorio?...
Ivanice, oj sestro jedina!«
A sestrice tužna suze roni,
I cjeluje slatke seje ruku:
»Zar ga, sestro, još ne zaboravi?«
35 Osmjehnu se nesretna djevojka
I pogleda sestricu do sebe,
Al' pogledom sjetno prigovara:
»I ti jedna sestra ne vjeruješ,
Da ne mogu mojim srcem vladat?
40 Ta da sam ga mogla zaboravit,
S tebe, sestro, zar ne bi jedine?
Al' će mene crna zemlja kriti,
A srce će, strah me, za njim čeznut...
Ali zašto, sestro, tako plačeš?«

45 I sestrice mile ruku stisnu,
Pa uzdahnu i oči zatvori;
Al' iz oka viri tajna suza.

Opet nasto zadugo tišina,
Ivanica glavu naslonila
50 Nuz bolesnu sestricu klečeći,
A Marija kan' da opet spava.
U tišini čirak dao glasa,
Što j' kanulo voska sa svijeće,
Bolesnica jadna plaho s' prene:
55 »Ivanice, imaš li to pismo?
Piše l' opet da će se pokrstit?
Al' ga nemoj ocu kazivati,
Jer ti znadeš da mu pravo nije...
Ivanice, a šta je to bilo?
60 Ne ću l' i ti, kako j' udarilo,
Kô kad pade strijela sa pismom?«
Bi je sestra rado utješila,
Bi je rado snima otimala,
Al' ne znade do jedno - plakati,
65 I Bogu se slaba utjecati.
»Maro, Maro, daj se moli Bogu,
On je dobar, on će se smilovat.«
»Zar ga, sestro, molila nijesam?
Nesretnice, zar ga ti ne moliš?
70 Al' ja moram da sam jako gr'ješna;
Nu što mene ne će da usliša,
Tebe dobru zašto da ne ćuje?
Oj da tvoje neima žalosti,
U polak bi moja laglja bila!«
75 Pa uzdahnu i zatvori oči,
Ivanica glavu naslonila
Uz sestricu na Boga misleći,
A Marija kan' da opet spava.

Opet nasto zadugo tišina.
80 Uranile bijele koludre,
I tankijem glasom zapojale
Naredomce tu jutrenju svetu;
Odjekuju daleki hodnici
Neveselom jekom svetog pjenja,
85 A bolesna nesretna djevojka
Tužno sanja, plahe roni suze;
Ona sanja da to Adel pjeva
Kobnu onu pjesmu na pazaru;
Prigrllila u snu svoju seku,

- 90 A protuži kroz plač kô na javi:
 »Roditelji hoće me prokleti,
 Hoće mene braća odbaciti,
 Šta da radim sa životom, ne znam!
 Ivanice, svjetuj tužnu sestru.«
- 95 Bolna sestra jedva odgovori:
 »Ne će tebe proklet roditelji!«
 Bolesnica iz sna se probudi.
 »Mislila sam da to Adel pjeva!«
 To izusti i teško uzdahnu,
- 100 Al' ne mogla suze da ustavi.
 Nju će tješit njena mila seja:
 »To pjevaju pobožne koludre,
 Bogu s' mole da ti zdravlje vrati.«
 Glavom kreće nesretna devojka:
- 105 »Nek s' ne mole Bogu da ozdravim,
 No za dušu moju neka mole,
 Da Bog skine s moje duše grijeh,
 I da skine kletvu roditeljsku.
 Oj blago se, tko mrijeti može,
- 110 A za kletvu ne zna roditeljsku!
 Al' se meni kuku navijekel!«
 To dočuli brzo roditelji,
 I dočula braća bolesnice,
 Dotrčali tužni i žalosni;
- 115 Kad zglodaše bijedno dijete,
 I sestricu uz nju ugledali,
 Kako tuži i moli se Bogu,
 Svi jauknu i redom protuže
 Četri brata jedan do drugoga;
- 120 A u oca srce od kamena,
 Nit' protuži, niti prol'je suze.
 Pogleda ga nesretno dijete,
 Pa od straha oči oborilo.
 Al' najmlađi bratac k sestri stupi,
- 125 Ludo d'jete od četrnajst ljeta,
 Suze roni i sestricu tješi:
 »Zar je tebi, sestro, tako teško?
 Oj kaži mi svoje muke, kaži,
 Ne bi li ti štogod laglje bilo!«
- 130 Zahvalnijem, radosnijem okom
 Bolna sestra milo pogledala
 Svoga braca, milosnog ljubimca,
 Ganutijem, slomljenijem glasom:
 »Zar, lviša«, šapne, »tvoju sestru
- 135 Jošte, brate, svojom sestrom zoveš?
 Ti me dakle ipak ne zataji?
 Kako mi je, slatki, sada laglje!
- Oj da mi jošte jedno čuti,
 Jedno breme sa srca još skinut,
 140 Sretno bih ja tada umirala!
 Al' te molim svačim na svijetu,
 Negdašnjijem našim milovanjem,
 Ti oprosti svojoj tužnoj sestri,
 I zamoli, zaklinjem te, brate,
- 145 Tvoju braću, moli, da m' oprostite;
 A da mogu, jedna, da se dignem,
 Pa da panem na zemlju pred oca,
 Da mu noge jedna ljubiti mogu,
 I plakati, grijeh da m' oprosti,
- 150 Dok mi ne bi jadnoj oprostio!«
 Od žalosti kamen bi proplakao,
 Kamo l' ne bi ne jako dijete;
 Cvili, pišti, za srce ujeta,
 Pane starcu ocu oko vrata:
- 155 »Zar joj, ćako, oprostiti ne ćeš?
 Zar je, ćako, blagoslovit ne ćeš?«
 Na to se je starcu ražalilo,
 Oborio niz turobno lice
 Oborio nekoliko suza,
- 160 Ruku metne na glavu mjezimcu
 I izusti drhćućijem glasom:
 »Da nam svima Bog oprosti gr'jehe,
 I blagoslov da nam udijeli,
 A ja sam joj gr'ješan oprostio,
- 165 I dajem joj otac svoj blagoslov.«
 Svi jauknu: »Bog ti oprostio!«
 Svi jauknu: »Božji ti blagoslov!«
 Ali gdje je srca materinskog?
 Naricati stala iza glasa:
- 170 »Tko ti ne bi, sinko, oprostio?
 Tko ti ne bi svoj blagoslov dao?
 Tko te ne bi srcu prigrlio?
 Tko je prvi poslušao majku?
 Tko je bolje milovao majku?
- 175 Ta ti si nam bila radost naša,
 Crn se mravak na te tužit ne će,
 Već dušmani, Bog ih isplatio,
 Tebe su nam, sinko, zavidjeli,
 Zavidjeli nama sreću našu,
- 180 A nauditi pred Bogom ne mogli,
 Pa se vražjim činim utekoše,
 Nevino ti srce općiniše;
 Al' Bog dobar oblasti im ne da
 Ne će svoje on zaboraviti:
- 185 Ti si Boga, sinko pomislila,

A paklene čine nadvladala,
 A Bog ti je dobar oprostio,
 A kamoli oprostio ne bi
 Tebi, sinko, mati, otac, braća?«
 190 Ne prestaje stara mati tužit,
 Al' djevojka nesretna ne čuje,
 Radost joj je obasjala lice,
 Od radosti tromе sklopi ruke,
 I pomisli: »Bože, hvala, hvala!
 195 Gorka muka spade s moga srca!«
 Al' i radost umori nesretnu,
 Pa je teški nadvladao sanak.
 Je l' taj jedan sanak, tajni Bože,
 Sva naknada nesretnom djetetu
 200 Za tolike muke probavljene,
 Za tolike suze proljevvene?
 Prohujalo čemernijeh dana,
 Prohujalo još gorčijeh noći
 Preko nježna nevinoga stvora,
 205 Bez utjehe svake, bez obrane,
 Na hiljade kô kada poleti
 Krvožednih dušmanskih hatnika
 Preko nježna kitna perivoja,
 Kad najljepše sve sam cvijet biva,
 210 A zaklona nejma ni ograde;
 A da radost jedinu uživa
 U bijedne snage ne imade!
 Blago s' onom tko dospije kraju!
 Ali Mara još ne stiže svome.
 215 Žalostivo zazvoniše zvona
 Po spljetskijem mnogijem crkvama,
 Da hrišćane bude na uranku,
 Da spomenu, Boga da pomisle;
 Glas žalosni udara u srce
 220 Roditeljâ, braće bolesnice,
 Jauk jedva uzdržati mogu,
 Ali suze držati ne mogu.
 Jesu l' zvona bolnu probudila?
 Je li tugu milih osjetila?
 225 Probudi se... tromijem očima
 Svoje mile razgleda po licu...
 Je l' istina da se smilovaše,
 Da joj njezin grijeh oprostiše?
 A kada se sjetila zaista,
 230 Još je jednom Boga pomislila,
 Još mu jednom reče skromno: hvala,
 Al' osjeti da za dugo nije,
 Pa se stala svojinom opraštat:

»Dragi ćako! još te jednom molim,
 235 Zaboravi grijeh kćeri svoje,
 Uvrijediti tebe ja ne htjedoh;
 A hvala ti na dobrotu tvoju,
 I hvala ti na nauke tvoje.
 Slatka braćo, na ljubav vam hvala,
 240 I na milost i na njegovanje,
 Kojim ste me negda njegovali.
 Majko moja, ta nemoj mi plakat,
 Tvojem srcu i milosti tvojoj
 Evo tebi lvke, bolje kćeri,
 245 Ona tebe ožalostit ne će.
 Ivanice, sestro oj jedina!
 Kako tebi da ja kažem: hvala?
 Imala si jednu jednu sestru,
 Al' da plačeš s njome i da tužiš;
 250 Al' ćeš, dobra, meni oprostiti.
 Poljubi me jošte jednoč živu...
 Nemoj za mnom, sestro, tugovati,
 No se dobrom ti pomoli Bogu,
 A za pokoj duši sestre tvoje.
 255 I Bog tebe hoće uslišati,
 I tebe će, draga, utješiti,
 Jer nijesi kô sestra ti gr'ješna...«
 I ne mogla dalje da govori,
 Već očima utiče se Bogu.
 260 Oj moli se Bogu, jedna, moli!
 U njegovom očinskomu krilu
 Tvoje srce žedano ljubavi
 Ljubit može, a da nije grijeh!
 Oj moli se Bogu, jedna moli!
 265 On te ne će od sebe odbacit,
 Kô što braća, kô što roditelji,
 Jer on dobar Turčina ne mrzi!
 Oj moli se Bogu, sirotice,
 Uvelomu cv'jetu on je rosa,
 270 On je trava bolesnoj ptičici,
 Bistar potok žednome jagnješcu!
 Oj moli se Bogu, jedna, moli!
 On će dobar tvoju suzu otrt,
 On će tvoju izliječit ranu,
 275 On će srce tvoje utješiti!
 Al' po zemlji šta se još obzireš?
 Što bi jošte kazala svojima?
 Jošte jednom da s' sa milim praštaš?
 Još da jednoč svojoj miloj sestri
 280 Riječ zadnju ljubavi izliješ?
 Podaj, Bože, sirotici snage,

Da potonju želju izreć može!
 »Nemojte mu, molim, zla činiti!...
 Sestro, hvala!... molite se za me!...«
 285 To izusti, pa zamalo zamri,
 Pa uzdahnu: »Bože, smiluj mi se!« -
 S tijem dušu spokojno izdahnu.

Turobnijem zvukom ječe zvona
 Po prostranom Spljetu na sve strane,
 290 A diže se malo i veliko
 Manastiru blažene Marije,
 Da otprati nesretnu djevojku
 Sa svijeta lažnog na istinu.
 Gdje god sretne milo svoje drago,
 295 Gdje god sretne bliži svog bližega,
 Gdje god sretne poznat poznanika,
 Svatko reče: »Oj bijedna Mara!«
 I uzdahnu: »Sirota djevojka!«
 I zaželi: »Laka joj zemljica!«

300 Na bijelom odru, srijed crkve,
 U opravi crnoj koludrice
 Mrtvo leži složeno tjelo
 Skrštenijem rukam kan' da s' moli.
 Snužden lijer blijedo je lice;
 305 Ne bi rekô da je smrtni plijen,
 Već bi rekô: nevinost počiva.
 Što j' nesretnoj najmilije bilo,
 Cvijećem je posuta nedužnim,
 A vrh glave bijelijeh ruža
 310 Ispleteni položen vijenac.
 S jedne strane plače tužna mati,
 S druge strane plače jadna sestra,
 A na blizu plaču otac, braća,
 A pritomni svatko suze roni
 315 Gledajući i mrtvu i žive.
 Svatko plače i srcem se bori,
 Da ne pišti, da mah ne preotme;
 U žalost se tope kao tamjan,
 Što bez šuma ide u visinu,
 320 Kô svijeće premnoge što gore,
 A od sebe glasa čut ne daju,
 Jer sad s Bogom sveštenik govori,
 I živu mu žrtvu prikazuje,
 A za vječni pokoj nesretnice.
 325 No kad Božjeg sluge glas umukô,
 I crna se rastvorila raka,

Gdje će jedna vijek boraviti,
 Protužilo i mlado i staro,
 Zajauknu otac, mati, braća;
 330 Ali Ivka, pretužna sestrice,
 Zagrlila svoju mrtvu sestru,
 Hladno lice svoje sestre ljubi,
 I nariče kao kukavica:

»Nemojte nas rastavljati,
 335 Slatka braćo!
 Dvije sestre jedinice,
 Jadna sestro!
 Sahranite mene s njome,
 Kukavicu,
 340 U tu tamnu, hladnu kuću
 Navijeke,
 Da vijekom nuz nju plačem
 Jedinicom,
 Jer je dosta oplakati
 345 Ja ne mogu,
 Dok se ne bih pretvorila
 Sva u suze.
 Ta da mi je poludjeti,
 Nesretnici,
 350 Da te tako zaboravim,
 Jao meni!
 Milostivo tvoje srce,
 Slatka sestro!
 I ugodni tvoj razgovor
 355 Nekadašnji,
 I veliku tvoju tugu,
 Râno moja!
 I preteške muke tvoje,
 Mučenice;
 360 Da s' nijesi ni rodila,
 Kamo sreće!
 Il' da ti je srce bilo
 Od kamena;
 Jer umilno srce tvoje;
 365 Golubice,
 Ljutim ranam izraniše,
 Bog im prosti;
 Jer mi istom poče cvasti,
 Moj cvijete,
 370 A već si mi uvenula,
 Tugo moja!
 Nemojte nas, molim, braćo,

Rastavljati,
 Jer ne mogu bez nje biti,
 375 Dok sam živa.
 Ta ne daj im, mila majko,
 Kćeri svoje,
 Ne daj, ćako, Mare svoje,
 Mjezimice;
 380 Zar dajete, braćo, sestru
 Navijeke?
 Oj još malo da čekate
 Sestru njenu,
 Dokle u njoj srce pukne
 385 Od čemera.
 Al' mi ne će da vjeruju,
 Nevjernici!
 Bar pustite da poškropim
 Suzam svojim
 390 Taj ledeni teški kamen,
 Kâm je meni!
 Ne bi li joj laglje bilo
 Počivati,
 Jer je njojzi neobično
 395 Samo biti,
 A da sestre ne osjeti
 Blizu sebe;
 Al' te sestra ne ostavlja,
 Oj jedina,
 400 Dokle bude mogla s oka
 Suza teći,
 Nit ostavlja ovog doma
 Žalosnoga,
 Gdje si, dušo, mladost svoju
 405 Prokukala,
 Niti ruho koludričko,
 Crnoj meni,
 U kojem smo drugovale
 Dvije sestre,
 410 I Bogu se utjecale
 U nevolji.«

Tako tuži osamljena sestra,
 A ne sluša sjetan očev savjet,
 Ni majčino bolno previjanje,
 415 Niti što je braća suzam mole,
 Da s' okani kobna manastira,
 Da im srcu ne ponavlja jade,
 Da im bude sestra od milosti.

Ona drža vjeru svojoj tuzi,
 420 Čitav svijet zaboravi mlada,
 Al' ne mogla tugu zaboravit,
 Niti hladnu ploču suzam škropit,
 Gdje počiva nesretna sestrice,
 Nit' promišljat sjetno neveselo,
 425 U ćeliji pustoj crnu prošlost,
 Niti može srcu odoljeti,
 Da ne sluša pjevati ulicom
 Svako veće žalostivu pjesmu,
 Što je ganut pjesnik zapjevao:

430 »Grličica naša tuži
 Sjajnog perja - B'jedna Mara!
 Od nekuda dođe lovac
 Iz daleka - B'jedna Mara!
 I obrani grličicu
 435 Srijed srca - B'jednu Maru!
 Ostavi je otac, mati,
 Siroticu - B'jednu Maru!
 Smilovat se ne htjedoše,
 Tvrda srca, - B'jednoj Mari!
 440 Vidat ranu propustiše
 Jadne, bolne - B'jedne Mare!
 I uginu grličica,
 Mila naša - B'jedna Mara!«

ŠESTO PJEVANJE

Noć prekrila i dolu i brdo,
 U Klisu je ićindija prošla,
 Samo stričak što po polju striči,
 I zvijezde što se svjetlucaju.
 5 Na nečija vrata zakucalo
 Na odmorce nekoliko puta.
 Netko pita: »Tko kuca na vrata?«
 A tko kuca moli i govori:
 »Živa da si, Adelova majko,
 10 Daj prenoćit putniku tucaku
 Za lijepu sreću sina svoga.«
 Stara zove slugu Ibrahima,
 Kako zove, rekao bi, kroz plač:
 »Ibrahime, id' otvori vrata,
 15 I nahrani putnika tucaka,
 I sknadi ga gdjegod da prenoći.«
 Kad je putnik s Ibrom večerao,
 Ibro nutka i putnika motri,
 Često motri pa ga i upita:
 20 »Ma ja dvaput ništa ne vidio,
 Prvi put mi, putniče, nijesi!« -
 »Ti si s agom u Spljet silazio,
 Tamo mi je i plakat i jaukat,
 Tamo mi se od bola nasmijat,
 25 Tamo s' mogô o meni zapeti,
 Ako živ me ne ugleda jednom
 Kod svog age Seimović Ade,
 Ev' u kući, a drugdje nikamo;
 Al' je aga još tad živovao,
 30 Bilo ga je čuti i vidjeti,
 A sad evo nije njega čuti,
 No je čuti opalu staricu,
 Što tijelo mrtvo jedva vuče!
 Kod kuće je, reče, ne putuje!
 35 Čisto nije, e da Bog da slagô,
 Il' boluje ili jadikuje.«
 Ibrino se namrštilo čelo,
 Odgovara putniku zlovoljan:
 »Nemoj, brate, zla ni spominjati,
 40 Jer ne može donijeti dobra,
 A moj aga, žalibože mladost
 I ljepotu krasnu i bogatstvo,
 Okupio nekog jada mislit,
 Kom ne može da uhvati kraja,

45 Pa onako gine i opada:
 To je njega već odavna snašlo
 I nikad ga ostavilo nije;
 Ali što je zagustilo danas,
 Malo, malo, pa propast svijeta!
 50 Noćas ga je nešto ošinulo,
 Čisto nije, ja bih glavu dao,
 Jer od zore stao ga je jauk
 I stali ga uzdasi i muka,
 Previjanje i lomljava ruku.
 55 Starica se jedna uplašila,
 Poginut će, da baš drukče nije,
 Pa i sama stala jaukati,
 Stala sina svoga preklinjati,
 Da bar vidi, šta mu je i kako,
 60 Misli l' bolan majci poginuti,
 Misli li je u crno zaviti,
 Da mu mrtvu bar zatvori oči;
 Al' on sobe svoje ne otvori,
 Kamo l' koga da pripusti sebi,
 65 Kamo l' štogod da b' okusit htio.
 Vjeruj Bogu, dobro biti ne će.«
 Zamalo se zamislio putnik,
 Pa uzdahne i kazuje Ibri:
 »Umoran sam, brate, a kasno je,
 70 No ti pamti što ti sada kažem,
 Ako želiš tvomu agi dobra;
 Sjutra rano za puta sam gotov,
 Pa urani Adelovoj majci,
 Ti joj kaži, ja lijeka znadem,
 75 Od kojeg bi Adel ozdravio,
 Njoj sam rada da kazujem lijek. -«
 Ibro oči rastvori od čuda,
 Maše glavom, ne će da vjeruje,
 Sve pogleda tog čudna putnika.
 80 Kad ujutro prije jarka sunca,
 Al' eto ti rasplakane stare,
 Kako plače, ne govori ništa;
 Nju mi putnik uzima za ruku
 Pa joj kaže, gdje ne čuje nitko:
 85 »Oj starice, ne boj mi se ništa,
 Bog će dati, sve će dobro biti.
 Adel ti je poginuo bio
 Za lijepom Vornića Marijom,
 Kojano je jutros izdahnula
 90 U tamnici jedna manastirskoj.
 Njih su dvoje živjeli daleko,
 Koliko je od Klisa do Spljeta,

Al' su srca kucala zajedno.
 Zato ti je Adel tužan bio,
 95 Dok je Mara jadna bolovala,
 A svijet mu danas potamnio,
 Što se život stamnio sirote.
 No starice, čini što ti kažem.
 Ti mi nemoj koriti Adela
 100 Radi mrtve sirote djevojke,
 Da mu na jad gore ne pristaješ,
 No ga pusti, da još danas plače,
 Dok za suncem suton ne nastupi,
 Svako srce tad uzdiše samo,
 105 Tad će Adel najtužniji biti;
 Ti otiđi do njegovih vrata,
 Pa protuži na glas za djevojkom,
 Štono bila cvijet djevojaka,
 Štono bila srca golubinjeg.
 110 Tad će ti se Adel potužiti,
 A kad prođe nekoliko dana,
 Kad mu srce malo poprivojiš...
 Al' šta bi ti više govorio?
 Pametna si, stara i razumna;...
 115 Za njim gine jošte jedno zlato,
 Gine Melka iz Konjskog dizdara;
 Kako znadeš i tješi ga tako,
 A kada ga vidiš utješena,
 Spomeni mu mene prijatelja,
 120 Spomeni mu iz Spljeta pjesnika.«
 Što je pjesnik staroj govorio,
 To je stara uprav učinila.
 Pusti sina da plače u miru,
 Da se dosta čitav dan istuži,
 125 A kada je nastupila nojca,
 Kad uzdiše svako srce samo,
 Sjedne majka Adelu do vratâ,
 Protužila kano kukavica,
 Previjala kano lastavica
 130 Za Marijom nesretnom djevoj-
 kom,
 Što je bila cvijet djevojaka,
 Što je bila srca golubinjeg,
 Odabrana ljuba Adelova,
 135 Nje starice povoljna zamjena,
 Odabrana ali nesuđena.
 Kad to čuo žalostivi Adel,
 U čudu je bio, al' zamalo;
 Same krupne niz obraz poteknu,
 140 Srce mu se jače nadimalo,

Pa ne mogô srcu da odoli,
 No poleti svojoj dobroj majci,
 Svoju slatku zagrlio majku,
 S njom se mlađan slatko naplaka-
 145 o,
 Njoj je tužan rane pootkrivo.
 Ali majka mudra bješe glava,
 Ne će ništa prigovoriti sinu,
 No sve žali za mrtvom djevojkom,
 150 Dok je svoga osvojila sina;
 A kada je osvojila sina,
 Propustila danâ i nedjeljâ,
 Dok će jednoč svome sinu kazat:
 »Slatki sinko, ti poslušaj majke,
 155 Imam roda u kršnom Broćancu,
 U životu još da ih pohodim,
 Jer osjećam: za dugo nijesam;
 A sjutra je petak, biva svetac,
 Baš poželjeh da sjutra otiđem;
 160 Da ti hoćeš otpratiti majku!«
 Kako ne će Adel majku pratit?
 Mahom daje sve spremati na put,
 A sjutra je rano uranio,
 Da starica ne će čekat majka.
 165 U zoru su još za rosna hlada
 Pošli dvoje s mirom putovati,
 A kad suncem stigoše u Konjsko,
 Al' iz Konjskog jato djevojaka,
 Kao jato žubor-golubova
 170 Prošetalo po toj tihoj rosi;
 Vragolaste smiju se i šale,
 Jedna drugoj hitra dotrkuje
 Kao hitre košute u gori;
 Samo jedna što je zaostala,
 175 Nit' se šali s drugam, nit' se smije,
 No za njima ide nevesela.
 To smotrla Adelova majka,
 Pa se njojzi to na čudo dalo:
 »Bože dragi, sirote djevojke,
 180 Il' je bolna, il' je hude sreće?
 Da je bolna, kod kuće bi bila;
 Mora jadna da je hude sreće.
 Il' je hude sreće s roda svoga,
 Il' je hude sreće s dragog svoga;
 185 S roda svoga i Bože pomozi,
 Nekako se i zakrpat dade,
 Ali s dragog teško se i jao,
 Tu melema nejma do jednoga:

- Tko obrani da i vida ranu.«
 190 A kada su stigli pram djevojke,
 Tiho jaši, djevojku pozdravlja:
 »Pomoz Bože, samotna djevojko!«
 Djevojka je upoznala glasa,
 Pod koprenom plaho se zažari,
 195 Digne oči da pogleda staru,
 I pogleda Adela do majke,
 Pa odzdravi stidno i plašljivo:
 »Bog dô dobro, ugledna kaduno!«
 K staroj stupi, u ruku je ljubi,
 200 A starica koprenu odigne
 Sa rajskoga lica djevojčina.
 »Oj kakvo je to ubavo lice!«
 Starici se ote od miline
 I djevojku poljubi u čelo,
 205 A milo joj pomilova lice;
 Lice gleda, a djevojci kaže:
 »Odavna te ja ne vidjeh, sinko,
 Ala si mi izrasla krasota!
 Izrasla si eto za udaju,
 210 Blago s' onom tko će te ljubiti,
 I majci mu koju ćeš zamjenit!...
 Jesi li mi komu vjeru dala,
 Jesi li mi koga usrećila?
 Il' se smišljaš, da kom vjeru za-
 215 daš?...
 Ti si mene s nogu majkom zvala,
 Ti se stidiš, a nejmaš od koga,
 No ti kaži ko rođenoj majci.«
 Al' djevojka plašljiva i stidna
 220 Oborila zemlji žarke oči,
 Malko ćuti, pa govori sjetno:
 »Nijesam se, majko, zavjerila,
 Nit' se mislim udavati jedna.
 Ja sam, majko, odviše nesretna!
 225 Imala sam sestru nadaleko,
 Nerođenu kano da rođenu.
 S njome sam se jedna upoznala,
 S njome sam se dobrom posestri-
 la,
 230 Al' sam s njome malo drugovala.
 Moja su je braća pozlobila,
 S njome su me živu prikorili:
 Nije vjera kaurška kô turska!
 To je mene u srcu boljelo,
 235 To je mene trovalo u duši;
 Ali ni tu, majko, zla ne bilo,
 No se jedna razbolje sestrice,
 A ja ne sm'jem tješiti bolesnu,
 Ja ne smijem ponude nositi,
 240 Ja ne smijem sestru pohoditi!
 To je mene boljelo još gore.
 Al' bi i to pretrpila, majko,
 Da od toga nije gore bilo;
 No što sam se bojala najviše,
 245 To je uprav mene jednu stiglo:
 Moja sestra, od muke preminu,
 A s njome se oprostila nisam,
 Niti sam je posula cvijećem,
 Nit' joj hladno cjelovala lice!
 250 Tad sam sama smrti poželjela;
 Pa sam sebi jedna vjeru dala,
 Za mojom ću kajati sestricom;
 Ma se mlada nikad ne udala,
 Za godinu udati se ne ću.«
 255 To govori, a suze prol'jeva.
 To je staroj vrlo mučno bilo.
 »Ljubičice, moja sirotice!
 Bog da prosti...; al' mi kaži, sinko,
 A gdje ti je posestrima bila?
 260 Kako su ti zvali posestrimu?«
 »U Spljetu je bila posestrima,
 Kuku meni, daleko je bila,
 A zvala se Vornića Marija!«
 Tad zakuka starica kaduna:
 265 »Jao Maro, jao čisto zlato,
 Što učini nesretna djevojka!
 Smrt je tebe jednu pokosila,
 Al' je mnogo srce obranila;
 Jer bijaše dobra i milosna,
 270 Ime ti se čulo nadaleko!«
 Zaplaka se stara i djevojka,
 Al' što Adel plače, nitko ne zna.
 Kad se rasta majka od djevojke,
 Tiho jaši, mukom zamuknula,
 275 Pa uzdahnu i kazuje sinu:
 »Gdje je meni ono sretno doba,
 Kad sam sama tako mlada bila,
 Kad sam sama sestru milovala?
 A sestra je za mnom uzdisala,
 280 Kô što dragi uzdiše za dragom:
 Kako smo se sestre milovale,
 Jedna drugoj vjeru smo davale,
 Sama jedna udavat se ne će,
 No ćemo se zajedno udati,

- 285 U jedno se selo naseliti.
Mi se jesmo ujedno udale,
Al' se sestra udala u Konjsko
Za glavita dizdara iz Konjskog,
A ja sam se udomila u Klis,
290 U tvog babe Seimović age.
Nije prošla nedjeljica dana,
Da se sestre vidjele nijesmo,
A ne prođe ni dan u nedjelji,
Da s' nijesmo sestre pozdravile.
295 Al' zla nejma, sinko, bez vremena,
Nejma dana bez gorka sjemena,
A vrijeme radin neumoran
Brzo suče, suče, ne prestaje,
Dane suče, godine nasuče,
300 A godinam nasuče i život,
Malo suče, brzo ga dosuče.
Moja sestra bila blagoslovna,
Imala je od srca poroda:
Sve sinove, sama radost mužu;
305 Al' za sebe radost ne imala,
Ne imala kćerke od milosti;
Pa i tu joj nekad Božja stiže,
Porodila dvoje blizanaca,
Porodila Omera i Melku.
310 Radost bila, al' bila zamalo,
Razbolje se sestra na umrlo,
Kad je bila pri smrti sirota
U smrt gleda, za Melkom uzdiše,
Pa je meni tužna govorila:
315 »Slatka selo, moja prva vjero,
Umrto ću ti, mene biti ne će,
Mojem mužu ostavljam sinove,
A Melka će ostati bez matere.
Tko će moju pomilovati Melku,
320 Tko će moju požaliti Melku?
Još imadem tebe jednu sestru,
U tebe se pouzdati mogu,
Ti ćeš biti mojoj Melci majka,
Jednicu na tebe ostavljam,
325 Na sirotu zaboravit ne ćeš.«
To izusti i dušicu pusti.
Ja sam, Melku, sinko, njegovala,
Njegovala, sinko, kao tebe;
Al' je mene jošte crnje stiglo,
330 Meni nesta vijernoga druga,
Nesta tebi tvoga dobrog babe,
Sada mi se svijet okrenuo;
- Prama sestri, pram sirotoj Melci
Ja zgriješih odviše pred Bogom:
335 Ja tad na nju zaboravih, sinko.«
Tako majka govorila sinu,
Govorila godinicu dana,
A Adel je pomalo uzdiso,
Uzdisao godinicu dana;
340 Majka broji sinove uzdahe;
Uprav ih je godinu brojila,
A kada se godina navršila,
Stade stara spremat se u Konjsko:
»Idem, sine, da ja vidim Melke,
345 Evo meni glasi učestali,
Navalili prosici njenom ocu,
Mnogi prosici iz mnogijeh strana,
Kažu, dizdar hoće kćer udati;
A ja ti se bojim za siročce,
350 Udat će se i prevarit će se,
Bit će ljubava, srećna ne će biti;
Ja bih rada da s' odužim sestri,
Idem ludu svjetovati Melku,
Ne bi li joj moj pomoglo savjet.«
355 Tad se ote Adelu od straha,
Ljubi ruku, pa zamoli majku:
»Ne daj, majko, da se uda Melka
Za drugoga do za sina tvoga.«
A majka je jedva dočekala.
360 Nasmija se stara od radosti,
Pa uzima devet prstenova
I uzima dara svakojaka,
Što je davno spremila za snahu,
Ode prosi Melku krasnu djevu
365 Za Adela za svoga jedinca.
Stara prosi a dizdar je daje,
A Melka je stidna i radosna;
Od stida je oči oborila
Pred staricom i pred ocem svojim,
370 Od radosti brata zagrlila,
Zagrlila milosna Omera.
Uskoro su i svatovi bili,
Al' od svatâ nitko ne spomenu,
Ni uzdahnu za bijednom Marom.

RJEČNIK

basamak (tur.) - stepenica, stuba, prečka na ljestvama

Broćanac - selo sjeverozapadno od Klisa, dalje od Konjskoga.

ćako - otac

dizdar (tur.) - zapovjednik grada

đoga, đogat, đogaš (tur.) - konj bijele boje

đulsija, đulvodica (tur.) - ružina vodica

hatnik (tur.) - konjanik

ićindija, ikindija (tur.) - vrijeme poslijepodnevne molitve, jedne od pet molitava na koje su svakog obavezni muslimani

kalauz (tur.) - vodič

kaur, kaurkinja (tur.) - nevjernik, nevjernica; turski naziv za kršćane

Konjsko - selo sjeverozapadno od Klisa

lijer (grč.) - ljiljan

itija (grč.) - procesija

mujezim (tur.) - muslimanski svećenik koji s minareta poziva vjernike na molitvu

ograjisaj - čarolija

pendžer (tur.) - prozor

Poljane - ime koje danas nije u upotrebi, valjda za krašku ravan između Klisa i Konjskoga

prokšen - razmažen, pokvaren

Rupotina - kraj u obliku velike rupe s obje strane ceste Solin-Klis i to na mjestu gdje se ta cesta naglije uspinje

silaj (tur.) - pašnjača, pojas za koji se zadijeva oružje

tucak (tur.) - skitnica, lutalica; zarobljenik koji hoda, »potuca se« po svijetu da skupi novaca za otkup

učasiti - dokinuti, ugasiti

zaman (tur.) - uzalud